

Revija za kriminalistiko in kriminologijo

LETÖ XI.

LJUBLJANA 1960

ŠT. 2

Po nekaj letih so kazniva dejanja v Sloveniji zopet narasla

(Podatki o kriminaliteti v letu 1959)

Janez Pečar

Obravnavali bomo tisti del kriminalitete, ki so jo v LR Sloveniji odkrivali, raziskovali in prijavljali organi za notranje zadeve. Nobena policija na svetu ne odkrije vseh kaznivih dejanj. Zato nikoli ne zvemo, kakšna je »črna številka« kriminalista, ki ostaja skrit za vedno. Vsako leto zaznamo za določen del kaznivih dejanj še iz prejšnjih let, ki pa jih pozneje zaradi težav pri prikazovanju nikdar ne prištevamo k podatkom ustreznega obdobja.

V tem sestavku v glavnem navajamo podatke in nekatere ugotovitve glede kriminalitete, s katero so se organi za notranje zadeve ukvarjali v letu 1959. Pri tem nismo upoštevali kaznivih dejanj, o katerih so javna tožilstva prejela ovadbe mimo naših organov. V celoti pa lahko trdimo, da so organi za notranje zadeve raziskovali vsa kazniva dejanja, ki so bila sicer ugotovljena, pa so njihovi storilci po storitvi dejanja ostali neznanji. To pa je prav tisto, kar je pri delu naših organov najbolj zanimivo in kaže na njihovo uspešnost.

Glede na to moramo poudariti, da je naš namen s pričujočim sestavkom prikazati predvsem obseg dela, ukrepe in uspehe organov za notranje zadeve pri odkrivanju, raziskovanju in preprečevanju kaznivih dejanj.

I

A. NEKATERE ZNAČILNOSTI GLEDE ŠTEVILA KAZNIVIH DEJANJ V LETU 1959

1. Splošni podatki o kriminaliteti

Pred organi za notranje zadeve LR Slovenije je bilo leta 1959 v postoku 26 508 kaznivih dejanj ali 21,8 % več kot leta 1958. Po osvoboditvi je kriminaliteta lani dosegla

svoj višek. Pokazatelji o kriminaliteti, izraženi absolutno in v indeksih, so naslednji:

Leto	Število kaz. dejanj	Indeks
1955	25 488	100
1956	24 354	95
1957	22 169	87
1958	21 753	86
1959	26 508	104

Doslej je bilo največ kaznivih dejanj leta 1950, in sicer 25 488, kar pa je še vedno za 1082 kaznivih dejanj ali 4,2 % manj kot leta 1959.

S kaznivimi dejanji leta 1959 povzročena neposredna škoda znaša okoli 1 239 756 000 din.

Narast kriminalitete v letu 1959 ugotavlja tudi republiško javno tožilstvo, katerega podatki kažejo, da je bilo v tem letu več kaznivih dejanj kot prej, čeprav so okrajna in okrožna tožilstva v znaten meri uporabljala določbe kazenskega zakonita o neznačni družbeni nevarnosti določenega števila kaznivih dejanj (ta inštitut je bil leta 1959 uporabljen iz okrajne pristojnosti v 34,7 % vseh zavrnitev, iz okrožne pristojnosti pa v 10,1 %). Kazniva dejanja, katerih ovadbe so javna tožilstva zavrgla ali glede njih pozneje ustavila poizvedbe, pa so morali organi za notranje zadeve prav tako raziskovati, da so ugotovili dejansko stanje. Podatke o teh kaznivih dejanjih moramo vendarle upoštevati pri našem prikazu, ker so morali organi za notranje zadeve za raziskovanje kaznivih dejanj in zasledovanje storilcev, ki niso prišli pod obtožbo, prav tako trošiti svoje sile in uporabljati razna sredstva, kakor pri tistih storilcih, ki so prišli pred sodišča.

Glede števila storilcev oziroma ustreznih kaznivih dejanj navaja poročilo republiškega javnega tožilstva naslednje podatke:

	1956	1957	1958	1959
ovadenih neznanih storilcev	6408	6125	6386	6382
ovadenih znanih storilcev	32216	30458	29515	30938
Skupaj	38624	36583	35901	37320
obtoženih oseb	22280	17527	17444	18063
obtoženih kaznivih dejanj	26127	20742	21656	21290

Ker javno tožilstvo uporablja za prikazovanje kriminalitete drugačna merila kot organi za notranje zadeve, je razumljivo, da podatkov ne moremo istovetiti. Vendar pa kljub temu iz zgornje tabele lahko razvidimo določen narast nasproti prejšnjim letom (razen leta 1956).

2. Sestava kriminalitete po glavnih vrstah

Pri prikazovanju navadno uporabljamo že nekajliko stereotipno delitev kriminalitete na splošno, gospodarsko in politično ter »pobeg« (303. čl. KZ).

V pričujočem prikazu pa smo storili neko spremembu. Kaznivih dejanj na škodo družbenega premoženja (XX. pogl. KZ) nismo uvrstili med tako imenovani gospodarski kriminal, marveč iz razlogov, ki jih navajamo v nadaljevanju, kar med splošno kriminaliteteto. Zdi se, da je takšno prikazovanje za organe za notranje zadeve bolj sprejemljivo. Zato podatki o gospodarski kriminaliteti zajemajo le kazniva dejanja, ki smo jih doslej večkrat imenovali »čisti gospodarski kriminal«, to je kazniva dejanja iz XIX. in XXIV. poglavja KZ (ter nekatera druga).

Kriminaliteta po poglavitnih vrstah	1957	1958	1959
splošna	18435	19034	23566
gospodarska	1613	1565	1999
politična	101	82	149
k. d. po 303. čl. KZ	2020	1072	794
Skupaj	22160	21753	26508

Gornji pokazatelji nam nazorno prikazujejo narast posameznih vrst kaznivih dejanj, razen prepovedanega prehoda čez državno mejo. Politika pregona storilcev kaznivih dejanj po 303. čl. KZ je v zadnjih letih znana, leta 1959 pa je nanjo še toliko bolj vplivala novela kazenskega zakonika.

Precejšen narast splošne kriminalitete gre sicer na račun prometnih nezgod, ki so jih naši organi šteli za kazniva dejanja, vendar jih ni bilo toliko, da ne bi bilo treba vzrokov za tolikšen narast splošne kriminalitete iskati še drugje.

V splošni sestavi kriminalitete kažejo posamezne poglavitne vrste kaznivih dejanj v zadnjih dveh letih naslednjo udeležbo:

Kriminaliteta po poglavitnih vrstah	1958	1959
splošna	87,50 %	88,90 %
gospodarska	7,19 %	7,54 %
politična	0,37 %	0,56 %
k. d. po 303. čl. KZ	4,92 %	2,99 %

Kriminalistični uslužbenci niso raziskovali vseh kaznivih dejanj, katerih podatke prikazujemo v tem sestavku. Z raziskovanjem prometnih nezgod kot kaznivih dejanj se ukvarjajo uslužbenci za prometno varnost, kazniva dejanja prepovedanega prehoda čez državno mejo pa raziskujejo uslužbenci državne varnosti, ki obravnavajo tudi vsa politična kazniva dejanja (iz X. in XI. poglavja KZ in nekatera druga).

Kriminalistični uslužbenci so potem takem neposredno ali kako drugače ukrepali pri naslednjem številu kaznivih dejanj (čeprav je bilo obravnavanje nekaterih področij kriminalitete odvzeto kriminalističnim uslužbcem v začetku leta 1959, prikazujemo ustrezne podatke kar za dve leti, da bi pokazali, kako se je obseg dela povečal):

Kazniva dejanja iz	1958	1959	narast
splošnega kriminala	17648	20988	+ 22,1 %
gospodar. kriminala	1565	1999	+ 18,9 %
Skupaj	19213	22987	+ 19,6 %

Z drugimi besedami povedano: kriminalistični uslužbenci so leta 1959 obravnavali 86,71 % celotne kriminalitete, ki je bila v postopku pred organi za notranje zadeve.

Premoženjskih kaznivih dejanj je bilo 53,1 % celotne kriminalitete (leta 1958 — 55,1 %). Med njimi prevladujejo kazniva dejanja na škodo zasebnega premoženja. Po številu jih sledi kazniva dejanja zoper življenje in telo, ki so v primerjavi z letom 1958 znatno narasla.

Na splošno so upadla kazniva dejanja zoper delovno razmerje, ki sicer spadajo v skupino tistih, ki so za kriminalistično službo glede odkrivanja, zlasti pa glede raziskovanja, manj pomembna (kot na primer kazniva dejanja zoper svobodo in pravice državljanov, zoper čast in dobro ime itd.; storilec je znan takoj ob zaznavi za kaznivo dejanje). Med pomembnejšimi kaznivimi dejanji so upadle le goljufije za 3,5 % in kazniva dejanja prepovedanega prehoda čez mejo za 25,9 %.

Glede na kriminaliteto v letu 1958 so najbolj narasle hude telesne poškodbe in

sicer za 43,8 %, nato požigi in požari za 40,5 %, kazniva dejanja zoper narodno gospodarstvo za 31,8 %, kazniva dejanja zoper uradno dolžnost za 20,7 %, žepne tatvine za 18,1 % itd.

Poleg različnih vzrokov in okoliščin, ki omogočajo ali celo povzročajo nastajanje ali znatno naraščanje kriminalitete, o čemer bomo navedli več ugotovitev tudi pri posameznih vrstah kaznivih dejanj, je k narastu števila pripomogla tudi načrtnje organizirana dejavnost organov za notranje zadeve, ki so smotrneje in morda tudi doslednejše

odkrivali in raziskovali kazniva dejanja ter jih prijavljali pristojnim organom. Z izboljšanjem dela kriminalistične službe se je povečala tudi njena učinkovitost. Zato moremo del narasta kaznivih dejanj pripisati tudi povečani intenzivnosti te službe.

Sedaj bi prikazali še število kaznivih dejanj po posameznih poglavjih kazenskega zakonika v absolutnem pomenu in posebej še glede na to, kakšna je udeležba posameznih vrst kaznivih dejanj v celotni kriminaliteti v zadnjih dveh letih.

Kazniva dejanja		1958		1959	
zoper	št. kaz. dejanj	razmerje nasproti celotnemu št. k. d.	št. kaz. dejanj	razmerje nasproti celotnemu št. k. d.	
ljudstvo in državo	27	0,12 %	54	0,20 %	
človečnost in mednarodno pravo	3	0,01 %	1	0,00 %	
življenje in telo	4236	19,47 %	5120	19,31 %	
svobodo in pravice državljan	375	1,73 %	468	1,76 %	
delovno razmerje	15	0,06 %	14	0,05 %	
čast in dobro ime	132	0,60 %	201	0,76 %	
osebno dostojanstvo in moral	313	1,43 %	334	1,25 %	
zakonsko zvezo in rodbino	80	0,36 %	109	0,41 %	
človeško zdravje	19	0,08 %	28	0,10 %	
narodno gospodarstvo	982	4,51 %	1295	4,88 %	
družbeno in zasebno premoženje	11994	55,13 %	14084	53,13 %	
splošno varnost ljudi in premoženje	1425	6,55 %	2655	10,01 %	
pravosodje	109	0,50 %	155	0,58 %	
javni red in pravni promet	1460	6,71 %	1286	4,85 %	
uradno dolžnost	583	2,68 %	704	2,65 %	
Skupaj	21753	100	26508	100	

3. Nekaj statističnih podatkov o kriminaliteti po okrajih

Spodaj prikazujemo kriminaliteteto po posameznih okrajih, pri čemer navajamo

ustrezne pokazatelje o padcu oziroma o narastu števila kaznivih dejanj nasproti letu 1958 ter hkrati tudi podatke o udeležbi posameznega okraja v celotni kriminaliteti LR Slovenije:

Okraj	Štev. kaz. dejanj 1958	Štev. kaz. dejanj 1959	Narast ali padec v %	% od skupnega št. k. d. v LR Sloveniji 1. 1959
Celje	3127	3632	+ 16,14	13,69
Gorica	677	678	+ 0,14	2,55
Koper	869	892	+ 2,87	3,36
Kranj	1728	2349	+ 35,93	8,81
Ljubljana	5750*	8302	+ 44,34	31,31
Maribor	6004	7106	+ 18,35	26,79
Murska Sobota	1557	1358	- 12,78	5,12
Novo mesto	2041	2281	+ 11,75	8,60
Skupaj	21753	26508	+ 21,85	100

Največji narast kaznivih dejanj v primerjavi z letom 1958 ugotavljamo v okrajih

* Število je povzeto po podatkih, ki smo jih v tej reviji objavili že lani in je zaradi spremembe območja okraja le orientacijsko.

Ljubljana, Kranj in Maribor. Manj kaznivih dejanj kot leta 1958 pa je obravnaval le oddelek za notranje zadeve v Murski Soboti. Namen članka nam ne dopušča, da bi prikazali natančnejše podatke o vrstah kriminali-

teče, ki so v posameznih okrajih pokazale očitnejše težnje naraščanja ali ponekod tudi upadanja. Na splošno lahko poudarimo, da je množica lažjih oblik premoženjskih de-

likov, zlasti tatvin, in telesnih poškodb povzročila narast skoraj v vseh okrajih.

Na posamezne okraje odpade naslednje število kaznivih dejanj zoper premoženje:

O k r a j	Vlomi	Tatvine vozil	Žepne tatvine	Ostale tatvine	Ropi	Požigi oz. požari	Golju-fije
Celje	370	230	76	940	13	37	97
Gorica	41	29	—	144	—	10	25
Koper	45	51	4	156	—	21	14
Kranj	171	146	30	588	7	22	47
Ljubljana	591	797	236	2519	31	47	329
Maribor	518	475	156	2031	19	67	202
Murska Sobota	67	73	3	219	3	31	16
Novo mesto	196	142	36	467	7	46	62
Skupaj	1999	1943	541	7064	80	281	793

Premoženska kazniva dejanja prikazujejo po okrajih prav zaradi tega, ker je med njimi največ neraziskanih in ker je to področje kriminalitete za kriminalistično službo najbolj težavno.

Na intenzivnost kriminalitete po okrajih moremo sklepati zlasti iz naslednjih podatkov:

(Podatke o prebivalstvu na dan 31. XII. 1959 nam je dal Zavod LRS za statistiko.)

O k r a j	Štev. k. d. v 1. 1959	Štev. pre- bivalcev	Štev. k. d. na 10 000 preb.	Vrstni red
Celje	3632	199 074	182,4	3
Gorica	678	109 199	62,0	8
Koper	892	110 943	80,40	7
Kranj	2349	134 671	174,4	4
Ljubljana	8302	395 173	210,0	1
Maribor	7106	346 675	204,9	2
Murska Sobota	1358	132 025	120,8	6
Novo mesto	2281	157 553	144,7	5
Skupaj	26508	1 585 313	167,2	

Intenzivnost kriminalitete je iz razumljivih razlogov največja v tihih okrajih, ki imajo večja mesta, to je v Ljubljani, Mariboru in Celju. Žal ob pisanju pričujočega članka še nismo imeli na razpolago podatkov o številu kaznivih dejanj za območja teh mest, pri čemer bi verjetno ugotovili znaten razloček med kriminalitetom v mestih in na podeželju.

Manj kaznivih dejanj na 10 000 prebivalcev kot znaša republiško povprečje je v okrajih Gorica, Koper, Murska Sobota in Novo mesto.

narodno gospodarstvo in kazniva dejanja zoper uradno dolžnost, izločili pa smo kazniva dejanja zoper družbeno premoženje. Sodimo, da je gornja ureditev prikaza primernejša iz naslednjih razlogov:

— S kriminalističnih vidikov (z vidikov metodične raziskovanja) vsaj za kriminalistično službo ni smotreno, da premoženska kazniva dejanja (iz XX. poglavja KZ) prispevamo h gospodarskemu kriminalu, kajti med raziskovanjem vloma, tatvine, požiga itd. na škodo družbenega premoženja in raziskovanjem enakih kaznivih dejanj na škodo zasebnikov skoraj ni bistvenega razločka.

— Vsa premoženska kazniva dejanja (iz XX. poglavja KZ) so za kriminalistično službo ne glede na lastništvo oškodovanca sorodna, če ne docela enaka kazniva dejanja in jih zato zlasti pri prikazovanju uspešnosti raziskovanja, načina storitve, uporabe sredstev za odkrivanje storilcev in dokazovanja njihove krivde, uporabe nadzora nad storilci, uporabe MOS evidence itd. in zaradi neštetnih drugih okoliščin ne kaže razločevati med »gospodarskimi« in »klasičnimi« kaznivimi

B. GOSPODARSKI KRIMINAL

Preden prikažemo podatke o gospodarski kriminaliteti, moramo opozoriti, da pri razlagi ustreznih pokazateljev nismo uporabljali stereotipne razdelitve gospodarskega kriminala na kazniva dejanja zoper narodno gospodarstvo, zoper družbeno premoženje in zoper uradno dolžnost. Gospodarsko kriminalitev smo razdelili na kazniva dejanja zoper

dejanji, ker bi nam takšno prikazovanje meglilo celotno predstavo o premoženjski kriminaliteti.

— Znano je, da je pri večini kaznivih dejanj zoper uradno dolžnost storilec znan takoj ob ugotovitvi kaznivega dejanja. To pomeni, da za naše razmere (organov za notranje zadeve) ni smotrno vnašati med to specifično vrsto kriminala premoženjska kazniva dejanja (čeprav na škodo splošnega ljudskega premoženja), ki terjajo od naših uslužbencov drugačno metodiko raziskovanja, druge ukrepe in prijeme. Med storilci premoženjskih kaznivih dejanj (na škodo splošnega ljudskega premoženja) pa je večina takšnih, ki ob ugotovitvi kaznivega dejanja še niso znani in jih je treba šele odkriti. Za kriminalistično službo sta torej gospodarska in splošna kriminaliteta v tem smislu dokaj ne-sorodni področji.

— Statistika organov za notranje zadeve o kaznivih dejanjih mora upoštevati kriminalistične vidike, ker le tako pomagamo službi odkrivanja.

— Ugotavljanje in proučevanje kriminalitete po lastništvu oškodovanca (družbeno in zasebno premoženje) je nedvomno zanimivo in z ekonomskih in kriminalnopolitičnih vidikov potrebno, medtem ko za praktičnega kriminalista proučevanje in delitev premoženjskih kaznivih dejanj v gospodarska in klasična najbrž nista posebno pomembni. Zato prištevajmo (za potrebe kriminalistične službe) kazniva dejanja zoper družbeno premoženje med gospodarski kriminal le, kadar to zahtevajo določeni razlogi.

— Tudi v praksi organov za notranje zadeve raziskujejo vsa premoženjska kazniva dejanja, ne glede na lastništvo, uslužbenci odseka za splošno kriminaliteto, ne pa odseka za gospodarsko kriminaliteto.

Navedli smo le nekaj bistvenih razlogov, ki govore za to, da s kriminalističnih vidikov kazniva dejanja zoper družbeno premoženje ne sodijo v gospodarsko kriminaliteto, marveč v splošno kriminaliteto. Takšno prikazovanje in analiziranje tovrstnih pojavov bi bilo vsaj za organe za notranje zadeve še najbolj primerno, zlasti še zato, ker tako imenovane »klasične« oblike premoženjskega kriminala niso značilne za »čisti« gospodarski kriminal.

Ob upoštevanju gornjih načel je bilo leta 1959 število kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete (za primerjavo prikazujem še podatke iz prejšnjih let):

	1957	1958	1959
kaz. dej. zoper narod. gospodar.	782	982	1295
kaz. dej. zoper uradno dolžnost	793	555	704
Skupaj	1575	1537	1999

Pravi gospodarski kriminal je po številu kaznivih dejanj nasproti letu 1958 narastel za 21,4 %, od tega kazniva dejanja zoper narodno gospodarstvo za 31,8 %, kazniva dejanja zoper uradno dolžnost pa za 20,9 %. Med posameznimi vrstami kaznivih dejanj ni skoraj nobene, ki ne bi kazala težnje po na-raščanju.

Poudariti moramo, da so organi za notranje zadeve odkrivali tudi razne gospodarske prestopke in prekrške, glede katerih so podatke posredovali v postopek raznim pristojnim organom. Podatkov o nekazenskih ukrepih organov za notranje zadeve v tem članku ne prikazujemo.

Ceprav odkrivajo gospodarski kriminal še nekateri drugi organi, zlasti razne inšpekcijske, je težišče borbe zoper te pojave slomelo predvsem na organih za notranje zadeve. Pomanjkanje kadra pri inšpekcijskih službah in razni drugi vzroki imajo za posledico majhno učinkovitost teh služb, ki bi sicer pri odkrivanju gospodarskega kriminala lahko precej pomagale, ne samo v represivnem marveč tudi v preventivnem smislu. Tako pa imajo inšpekcijske omejeno preventivno vlogo, kar je za naše gospodarstvo neprecenljiva škoda.

Ker je večina gospodarskih kaznivih dejanj takšnih, da jih je treba odkrivati (oškodovane gospodarske organizacije jih le red-kokdaj odkrivajo ali prijavljajo), so organi za notranje zadeve v dokaj težavnem položaju. Organi delavskega samoupravljanja jim sicer pomagajo, vendar tudi ti včasih popuste pred raznimi ekonomskimi ali komercialnimi razlogi in pod vplivom določenih oseb izgubljajo posluh za pravo in moralno gospodarjenje s premoženjem, ki ga upravljajo (na primer nelojalna konkurenca, pojavi monopolizma itd.).

Na področju gospodarskega kriminala iščejo delinkventi vedno novih oblik kako bi izigrali razne predpise in poslovne običaje z namenom, da bi se okoristili sami ali pa da bi pridobili kakšne prednosti za gospodarsko organizacijo, pri kateri so v službi. Včasih uspejo svoje negativno delovanje skrivati tudi pod plaščem delavskega samoupravljanja.

V letu 1959 so bili zlasti značilni pojavi monopolizma in nelojalne konkurence v nekaterih panogah, povečano povezovanje vodilnih uslužbencev v gospodarskih organizacijah z zasebnimi obrtniki, v najrazličnejših oblikah razširjeno in potuhnjeno korumpiranje posameznih odgovornih uslužbencev v javni upravi, precejšnja malomarnost glede varovanja premoženja, ki ga upravljajo gospodarske organizacije, splošno pomanjkanje kontrole in podobno. Povečana intenzivnost

odkrivanja po organih za notranje zadeve je tudi imela za posledico narast ugotovljenega tovrstnega kriminala, ki ga torej ne moremo pripisati samo objektivnim okoliščinam. Še vedno pa je precejšnja naša slabost ta, da odkrivamo star kriminal, saj je bilo med vsemi odkritimi gospodarskimi kaznivimi dejanji v letu 1959 storjenih le 41,1 %.

1. Kazniva dejanja zoper narodno gospodarstvo

Nasproti letu 1958 se kazniva dejanja zoper narodno gospodarstvo narasla za 31,8 %. Če presojamo ogroženost po tem, kolikokrat je bila kakšna gospodarska panoča s temi kaznivimi dejanji napadena, je na prvem mestu gozdarstvo, nato industrija, notranja trgovina itd. Precej negativnih pojavov je bilo tudi na nekaterih drugih področjih (proračunske ustanove, družbene organizacije itd.). Glede posameznih vrst kaznivih dejanj so podatki naslednji:

kazniva dejanja	1957	1958	1959
nevestno gospodar. poslovanje	65	48	80
nedovoljeno trgovanje	366	412	519
kupčev. s tujo valuto in zlatom	20	40	84
davčna zatajitev	26	24	128
uničevanje gozdov	126	255	282
nezakonit lov in ribolov	125	119	143
ostala kaz. dej. zoper nar. gosp.	52	82	59
Skupaj	782	982	1295

Med ostala kazniva dejanja zoper narodno gospodarstvo je všetih 9 k. d. kršitev predpisov o cenah, 9 k. d. poškodovanja stanovanjskih in poslovnih prostorov, 7 k. d. ponarejanja in uporabe ponarejenih vrednotnic, 9 k. d. ponesnaženja krme ali vode in nekaj drugih kaznivih dejanj.

Če izračunamo narast v tabeli prikazanih vrst kaznivih dejanj, ugotovimo, da je nasproti letu 1958 naraslo nevestno gospodarsko poslovanje za 66,6 %, nedovoljeno trgovanje za 25,9 %, kupčevanje s tujo valuto in dragocenostmi za 105,5 %, davčne zatajitve za 412 %, uničevanje gozdov za 10,5 %, nezakonit lov in ribolov za 20,1 %, medtem ko je bilo ostalih kaznivih dejanj zoper narodno gospodarstvo nekaj manj.

Nevestno gospodarsko poslovanje. Razmeroma največ pojavov nevestnega gospodarskega poslovanja so organi za notranje zadeve ugotovili na področju notranje trgovine (nevešč kader v podeželskih trgovskih poslovnicah, opuščanje vknjiževanja blaga, pomanjkanje kontrole, malomarno opravljanje službe, nameščanje že kaznovanega kadra itd.), industrije, kmetijstva, gostinstva itd.

Po naših podatkih je bilo med storilci kar 32 direktorjev ali vodilnih uslužbencev, 13 poslovodij itd. Precej kaznivih dejanj nevestnega gospodarskega poslovanja je bilo storjenih s kupovanjem izrabljenih osnovnih sredstev, z neknjiženjem ali pomanjkljivim čuvanjem osnovnih sredstev, z nevidentiranjem ali uporabljanjem različnih fondov, s ponarejanjem blagajniških prejemnikov ali dobavnic, z nameščanjem neveščih ljudi na odgovorna mesta, z napačnim prikazovanjem stanja v knjigovodstvu, z izdelovanjem proizvodov z napakami, ki niso šli v promet, z nesmotrnim in neodgovornim nakupovanjem surovin in polizdelkov, ki jih niso mogli uporabiti v proizvodnji, s prodajanjem blaga z izgubo itd.

Zaradi teh in še drugih oblik nevestnega gospodarskega poslovanja navadno nastajajo primanjkljali, ki jih povzročitelji na različne načine prikrivajo. Če bi gospodarske organizacije zaostrike notranjo kontrolo, bi bilo teh pojavov precej manj, razen tega pa ne bi bilo ponavljajočih se primanjkljajev, za katere marsikdaj ni mogoče dokazati, kako nastajajo. Njihovi povzročitelji vodijo marsikdaj dvojno knjigovodstvo z namenom prikrivanja primanjkljajev, prikazujejo večje količine blaga ali proizvodov, kot jih imajo v resnici, izdajajo račune na lažna imena itd.

Nedovoljeno trgovanje. K precejšnjemu narastu odkritih pojavov nedovoljenega trgovanja so nedvomno pripomogli najrazličnejši ukrepi organov za notranje zadeve po vsej državi, ki so se leta 1959 bolj organizirano ukvarjali s tovrstno kriminaliteto.

Na tem področju smo opazili povečano uveljavljanje tujih državljanov, ki so prihajali k nam kot turisti, trgovci ali kako drugače in se povezovali z našimi državljanimi pri razpečavanju najrazličnejšega blaga. Razgiban tujski promet, zlasti v sezoni, omogoča nedovoljeno trgovanje, povezano s tihotapstvom blaga in prenašanjem valut. Razmeroma velik in lahek zaslužek privablja tudi nekatere naše državljanje k večjemu tveganju, pri čemer ugotavljamo pri tovrstnih storilcih zelo visok odstotek povratnikov.

Različni pojavi v letu 1959 ponovno potrujejo, da je Slovenija v marsičem le prehodno območje, kajti precej blaga, ki je predmet nedovoljenega trgovanja in izvira iz tihotapstva, gre v druge republike. Med predmeti nedovoljenega trgovanja, izvirajočega iz tihotapstva, so različna oblačila, izdelki iz umetne snovi, motorna vozila, galanterijsko blago itd., iz Avstrije pa predvsem vžigalni kamnenčki, ure, vžigalniki itd. Organi za notranje zadeve iz obmejnih krajev, za katere velja Videmski sporazum, ugotavljajo, da je pri njih tržišče že nasičeno z raznim

blagom, ki izvira iz Italije; zato iščejo prekupčevalci odjemalce v notranjosti države in v ta namen organizirajo razne tihotapske kanale oziroma omrežja prekupčevalcev.

Na notranjem tržišču je največje povpraševanje po lesu, ki se zaradi razlik v cenah med Slovenijo in Hrvatsko v obliki nedovoljenega trgovanja zlasti prevaža v sosedno republiko. Veliki zasluzki omogočajo raznim elementom, da korumpirajo uslužbence javne uprave. Dajejo jim visoke podkupnine, kar velja zlasti za uslužbence uprav za dohodke ljudskih odborov. Z nedovoljenim trgovanjem z lesom je bila v preteklem letu tesno povezana nedovoljena sečna lesa, uničevanja gozdov itd., pa tudi ponarejanja listin, zatajitev prometnega davka, gozdne tatvine in podobna dejanja, ki so včasih samo prekrški.

Kupčevanje s tujo valuto in dragocenostmi Ta dejanja so v tesni zvezi z nedovoljenim trgovanjem zlasti takrat, kadar gre pri tem še za tihotapstvo. Preprečevanju in odkrivjanju tihotapstva so organi za notranje zadeve v preteklem letu posvetili precej pozornosti. Odkrili so več tihotapskih skupin, katerih člani so se povezovali celo s carinskimi uslužbenci. Pri odkritih kaznivih dejanjih je bilo mogoče ugotoviti, da so naši državljeni kupovali oziroma prodajali tujo valuto, ki so jo pošiljali v tujino z namenom, da bi si tam nabavili določene predmete, poleg tega pa so pošiljali v tujino tudi našo valuto, kolikor se niso tujcem, ki so jim pomagali pri nabavi določenih predmetov, oddolžili z najrazličnejšimi kompenzacijami. V nekaterih primerih je šlo nekontrolirano v tujino celo po nekaj milijonov naših dinarjev.

Organi za notranje zadeve pa niso odkrivali in raziskovali samo kaznivih dejanj kupčevanja s tujo valuto ali morda še kaznivih dejanj po carinskem zakonu, marveč tudi razne druge prekrške, o katerih so dajali podatke tako carinskim organom kakor tudi devizni inšpekciji. Zato statistični podatki o kupčevanju s tujo valuto in dragocenostmi ne kažejo celotnega delovanja kriminalistične službe na tem področju, temveč moramo upoštevati tudi uspehe pri odkrivanju ustreznih prekrškov.

Davčne zatajitve. Število kaznivih dejanj dajanja krivih podatkov glede davka, ki so bili v postopku pred organi za notranje zadeve, se je v primerjavi z letom 1958 povečalo za 412 %. Pri tem gre večinoma za davčne zatajitve, ki so jih storili zasebni obrtniki, deloma pa tudi zatajitve prometnega davka ob uvozu motornih vozil iz tujine, ki so jih organi za notranje zadeve preiskovali še po izidu novih predpisov v začetku preteklega leta.

V težji po čimvečjih zasluzkih segajo nekateri zasebni obrtniki po najrazličnejših oblikah izogibanja predpisov, poleg tega pa preusmerjajo mnogi med njimi svojo dejavnost ne v nudenju uslug, marveč v proizvodnjo izdelkov, katerih prodaja je v danem trenutku najbolj ugodna za čimvečji zasluzek. Pri tem jim marsikdaj pomagajo še industrijska in trgovska podjetja, ki jim prodajajo surovine, od njih kupujejo izdelke in jih razpečavajo, jim posojajo stroje ali jim celo nudijo razne usluge s svojimi trgovskimi potniki. Nekaj delinkventov zasebnih obrtnikov se je pojavilo tudi na področju prevoznštva.

Davčne zatajitve pa niso edini gospodarski kriminal obrtnikov. Da bi dosegli čim boljšo prodajo svojih izdelkov in s tem čimvečje nekontrolirane in neobdavčene dohodke, podkupujejo uslužbence ljudskih odborov in odgovorne uslužbence v gospodarskih organizacijah, uporabljajo prefinjene oblike izkorisčanja tujih delovnih sil itd. Bogatenje zasebnih obrtnikov je postal že skoraj vsakdanji pojav. Kriminalistična služba se je v letu 1959 bolj intenzivno ukvarjala z negativnimi pojavi med obrtniki, kar dokazuje odkritih 128 primerov davčnih zatajitev ali okoli 65 % vseh tovrstnih pojavor, ki so jih v istem obdobju obravnavala javna tožilstva. Dokaj visok odstotek po organih za notranje zadeve obravnavanih delinkventnih obrtnikov pa kaže, da so bili na tem področju nekateri drugi organi premalo delavni in niso dosegli zaželenih rezultatorov.

Kazniva dejanja uničevanja gozdov so precej povezana s celotno problematiko nedovoljenega trgovanja z lesom, z gozdнимi tatvinami in podobnimi pojavi na področju kršitev predpisov o gozdovih.

Med storilci je precej gozdnih posestnikov, ki sekajo les, da bi s prodajo na črno čimveč zasluzili. V letu 1959 ugotavljamo povečan pritisak na logarje, ki so jih prekupčevalci in drugi podkupovali s tem, da so jim dajali denar ali les, da so ga uporabili za gradnjo hiš ali ga prodali naprej. Logarji pa so dopuščali sečnjo čez dovoljeno mero, kršiteljev predpisov o gozdovih niso ovajali pristojnim organom in podobno.

Nekaj kaznivih dejanj je bilo storjenih tudi na škodo gozdov splošnega ljudskega premoženja, pri čemer gre v bistvu za gozdne tatvine, ki jih sedaj sankcionira novelirani kazenski zakonik v 246. a členu.

Škoda, povzročena z uničevanjem gozdov, je bila znatno večja kot leto prej, pri čemer je tudi število pojavorov naraslo za 10,5 %.

Težnjo naraščanja so pokazala tudi kazniva dejanja **nezakonitega lova in ribolova**. Med storilci prevladujejo kmetje, precej pa

je tudi delavcev. Prepovedan ribolov je posebno privlačen za mladoletnike, ki so se lani dokaj pogosto pojavljali kot delinkventi. Dejanja te vrste so znatno bolj dosledno prijavljale lovske in ribiške družine, ki so pomagale tudi pri raziskovanju, tako da je ostalo neraziskanih le okoli 4% kaznivih dejamj nezakonitega lova in ribolova.

Z. Kazniva dejanja zoper uradno dolžnost

Kazniva dejanja zoper uradno dolžnost so v primerjavi z letom 1958 narasla za 20,9%, vendar jih je še vedno nekaj manj kot v letu 1957. Statistični podatki za zadnja tri leta so po posameznih vrstah naslednji:

	1957	1958	1959
ponarejanje listin	113	76	90
zloraba urad. položaja	146	106	154
nevrestno delo v službi	104	53	65
poneverbe	372	278	305
sprejem. in dajanje podkupnin	27	18	27
ostala kaz. dej. zoper ur. dolž.	21	37	63
Skupaj	793	555	704

Med 63 ostalih kaznivih dejanj je v letu 1959 vključenih tudi 33 kaznivih dejanj 306. čl. KZ (ponarejanje listin) zaradi tega, ker so bila storjena v zvezi z delovanjem uradnih oseb.

Posamezne vrste kaznivih dejanj zoper uradno dolžnost so narasle takole: ponarejanje listin za 18,4%, zlorabe uradnega položaja in uradnih pravic za 45,2%, kazniva dejanja nevestnega dela v službi za 22,6%, poneverbe za 9,6%, sprejemanje in dajanje podkupnine za 50% itd.

Kazniva dejanja ponarejanja in uničevanja uradnih listin, knjig ali spisov so vedno v tesni zvezi z najrazličnejšimi kaznivimi dejanji zoper narodno gospodarstvo in zoper uradno dolžnost, pa tudi z nekaterimi drugimi, kot goljufijami, zatajitvami itd. Marsikatera »čista« gospodarska kazniva dejanja je celo nemogoče storiti, ne da bi bilo treba prej ponarediti ali uničiti kakšno uradno listino. Ta kazniva dejanja so torej precej nesamostojna in odvisna od drugega kriminala.

Največ teh dejanj so organi za notranje zadeve odkrili na področju notranje trgovine. V glavnem gre za ponarejanje oziroma sestavljanje lažnih inventur, za lažnive odpise in krive račune, za popravljanje blagajniških izdatkov ali sestavljanje lažnih odpisov, za podpisovanje blagajniških izdatkov brez vednosti oseb, na katere so se glasili itd.

Vse takšne oblike nastajajo v namenu, da bi se prikrili primanjkljali in poneverbe ali drugi načini osebnega okoriščanja ali da bi se ustvarili pogoji za prilaščanje denarja ali raznih predmetov. Če bì razne inšpekcije ali revizije, pa tudi pogostnejše notranje kontrole v gospodarskih organizacijah, upravnih organih in drugod, pregledovale poslovanje odgovornih oseb ali uslužbencev, ki so na takšnih delovnih mestih, kjer je mogoče ponarejati bilance, račune, blagajniške izdatke, inventure itd., bi verjetno precej omejili ne samo ta, marveč tudi številna druga gospodarska kazniva dejanja.

Glede pojavnih oblik zlorabljanja uradnega položaja ali uradnih pravic pa tudi glede škode, ki jo storilci povzročajo s temi dejanji, lahko štejemo to vrsto med najhujši gospodarski kriminal. Ker so storilci teh dejanj pogosto vodilni ljudje v gospodarskih organizacijah in drugi, ki pritegujejo k negativnemu delovanju v tej smeri še svoje podrejene, ni povzročena škoda vedno samo materialna, marveč marsikdaj tudi moralna, če ne celo politična.

Večinoma je šlo za razne oblike negativnega delovanja, ki je imelo za končni cilj neposredno osebno okoriščanje storilcev in le redkeje pridobivanje raznih ugodnosti v korist kolektiva ali gospodarske organizacije. Tako je kriminalistična služba ugotavljala: samovoljno razpolaganje odgovornih oseb z osnovnimi sredstvi, prikrivanje poslovne izgube, prilaščanje raznih presežkov, nepravilno zaračunavanje storitev, pri čemer se je iz razlik ustanavljal tako imenovani črni fond, neupravičeno izplačevanje potnih stroškov, nepravilno fakturiranje proizvodov, pri čemer je bilo v ozadju marsikdaj podkopovanje ali nudjenje raznih ugodnosti glede nakupa ali prodaje določenega blaga, neknjiženo priplaščanje izkupička ali prikrivanje gotovinskega dohodka, nepravilno oziroma nepravično razdeljevanje premij ali izplačevanje nagrad in drugih oblik neurejenega nagrajevanja delavcev po učinku, kar je imelo v nekaterih gospodarskih organizacijah ob raznih drugih negativnih pojavih za posledico tudi notranjo zaostritev oziroma poslabšanje odnosov.

Organi za notranje zadeve so v letu 1959 raziskali 65 kaznivih dejanj nevestnega dela v službi ali 12 več kot leta 1958. Ta kazniva dejanja sama po sebi niti ne bi bila tako huda, če ne bi z nemarnim opravljanjem službe nastala v nekaterih primerih tolikšna škoda. Navadno gre za malomarno ravnanje z osnovnimi sredstvi, za pomanjkljivo urejen ali nezavarovan tehnološki proces proizvodnje, za nepravilen prevoz, za malomarno skladiščenje blaga, za uporabo neprimerenega

materijala pri gradnji, sestavljanju strojev in drugih tehničnih sredstev, za opuščanje raznih evidenc in kontrole, za neizkoriščanje ali nepopolno izkoriščanje zmogljivosti podjetja in podobno.

Pri teh kaznivih dejanjih ne gre vedno za zavestno nemarno opravljanje službe, marveč se dogajajo marsikdaj zaradi nizke strokovne sposobnosti ali neizkušenosti nekaterih odgovornih oseb v gospodarskih organizacijah ali uslužbencev v javni upravi. Največ tovrstnih pojavov je bilo odkritih v notranji trgovini.

Med kaznivimi dejanji zoper uradno dolžnost je vsako leto največ poneverb. Lani so jih organi za notranje zadeve obravnavali 305 ali 9,6 % več kot leta 1958. Med tistimi, ki so storili poneverbe, je največ računovodskega uslužbencev, za njimi so po številu direktorji gospodarskih organizacij in druge vodilne osebe. Na splošno je največ poneverljivcev v gospodarstvu, precej manj pa jih je v javni upravi.

Od vseh poneverb jih je bilo kar 100 storjenih v notranji trgovini, medtem ko so ostala področja našega gospodarstva z njimi precej manj prizadeta, čeprav je na drugem mestu industrija, na tretjem upravnih organih, zavodi itd., na četrtem mestu pa gradbeništvo. S poneverbami storjena škoda je znašala okoli 100 milijonov dinarjev.

Pomanjkljiva kontrola ali opustitev vsakršne kontrole nad poslovanjem odgovornih oseb v gospodarskih organizacijah ali uslužbencev v javni upravi očitno pogojuje poneverbe, ki jih spremljajo še druga kazniva dejanja, kot nevestno gospodarsko poslovanje, zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic, neupravičena uporaba, ponarejanje listin itd. Okoliščine, ki jih prav tako ne moremo zanikati pri nastajanju poneverb, so še: pomanjkanje strokovnih kadrov na področju notranje trgovine na podeželju, organizacijska neurejenost nekaterih, zlasti manjših gospodarskih organizacij, neizkušenost mlajših kadrov, malomarno poslovanje, ki omogoča samovoľjo in osebno okoriščanje, zaposlovanje več članov iste družine ali sorodnikov v manjših gospodarskih organizacijah oziroma v posameznih obrazcih.

Pri večini poneverb gre za prilaščanje denarja, včasih pa tudi predmetov, ki so pri storilcih v hrambi ali s katerimi razpolagajo po uradni dolžnosti. Zaradi večjih poneverb so v nekaterih primerih nastali tudi očitni primanjkljaji, ki so vzporedno z raznimi ekonomskimi težavami gospodarske organizacije ali obrata povzročili občutne posledice. V gradbeništvu se je znatno razširilo poneverjanje gradbenega materiala, ki so ga storilci uporabljali za gradnjo svojih hiš, kolikor ga

niso protipravno prodajali in si nato prilaščali denar. V nekaterih drugih gospodarskih panogah, zlasti v notranji trgovini in kmetijstvu, pa je bilo ugotovljeno še poneverjanje plačila, izvirajočega iz raznih uslug in izkupička pri odkupih ali poneverjanje izkupička, povzročenega s prodajo blaga po višjih cenah, s prodajo brez paragonskih blokov, z lažnim prikazovanjem dolžnikov, s prikazovanjem večjih zalog blaga itd.

Za poneverbe, odkrite v letu 1959, je značilno, da jih je bilo skoraj tri četrtine storjenih v letu 1958 ali še prej. Razmeroma pozno odkrivanje poneverb omogoča ponavljajoča tovrstna kazniva dejanja in pa ogromno škodo, ki bi bila lahko manjša, če bi bila notranja kontrola oškodovanih gospodarskih organizacij ali upravnih organov boljša.

Ker je med poneverljivci precej visok odstotek vodilnih uslužbencev, ki marsikdaj zavajajo na pot kriminala tudi svoje podrejene, je to vrsto združevanja delinkventov steti za posebno nevarno.

Čeprav organi za notranje zadeve ugotavljajo naraščanje najrazličnejših simptomov podkupovanja, je bilo leta 1959 odkritih le 27 kaznivih dejanj dajanja in sprejemanja podkupnine. Ta dajanja je vedno zelo težko dokazovati, ker navadno ni prič, storilci se izogibajo ustvarjati kakršnokoli dokumentacijo, prav tako pa tudi ni mogoče doseči priznanja brez dokazov. Kriminalistični službi je torej podkupovanje uspelo dokazati le v omejenem številu primerov, čeprav je bilo precej podatkov o tovrstnih pojavih, ki postajajo ena izmed nevarnejših oblik kriminala.

Poudariti moramo, da pri podkupovanju ne gre vedno samo za denar, marveč tudi za nudjenje uslug, storitev itd. Ta kriminal je posebno očiten na področju odnošajev med zasebnim obrtništvom in družbenim sektorjem, pa tudi na področju stiskov odgovornih ljudi v gospodarskih organizacijah s tujimi zastopniki ali s podjetniki, pri čemer je podkupovanje naših ljudi po tujih še teže odkrivati oziroma dokazovati.

Dajanje podkupnine je v glavnem domena zasebnih obrtnikov, ki s tem dobivajo od gospodarskih organizacij surovine, stroje, prevozne usluge oziroma storitve, brezobrestno kreditiranje ali celo posojilo deviznih sredstev za nabavo določenih delov za stroje ali jim odgovorne osebe v gospodarskih organizacijah dajejo lažne račune, jim nudijo prednost pri nakupu izdelkov ali prodaji blaga.

Zelo nevarni so tudi pojavi podkupovanja uslužbencev ljudskih odborov, ki odločajo ali nadzorujejo izvrševanje predpisov o dävkah.

Lani je bilo ugotovljenih tudi nekaj primerov dajanja oziroma sprejemanja podkupnine med odgovornimi osebami gospodarskih organizacij z namenom, da bi dosegli na dočlenih področjih za posamezne gospodarske organizacije monopolni položaj.

Večinoma je šlo za neposredno osebno okoriščanje enega ali obeh »zavezancev tega kaznivega posla«, le v izjemnih primerih so bile podkupnine uporabljene za to, da bi si posamezna podjetja zagotovila določene prednosti.

Med ostalimi kaznivimi dejanji zoper uradno dolžnost bi bilo morda potrebno omeniti samo kazniva dejanja neupravičene uporabe, katerih je bilo odkritih 27. Notranja trgovina je bila tudi v tem pogledu na prvem mestu. V večini primerov gre za neupravičeno uporabo denarja (nekakšno posojilo) in manj za druge premičnine. Škoda ni bila posebno velika (okoli dva milijona dinarjev).

C. SPLOŠNI KRIMINAL

Pri splošni kriminaliteti bomo obravnavali samo nekatere vrste kaznivih dejanj, in sicer tiste, ki so glede odkrivanja neznanih storilcev za kriminalistično službo najbolj pomembne. To so zlasti kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje, kazniva dejanja zoper življenje in telo ter seksualni delikti.

Kolikor k splošni kriminaliteti prištevamo vsa ostala kazniva dejanja razen političnih in pravih gospodarskih, je v njej zajetih leta 1959 — 24 393 kaznivih dejanj ali 92 % celotne kriminalitete.

Izmed najbolj tipičnih kaznivih dejanj splošnega kriminala je bilo v zadnjih treh letih:

	1957	1958	1959
kaz. dej. zoper življenje in telo	3791	4236	5120
seksualnih kaznivih dejanj	241	313	334
k. d. zoper družb. in zas. prem.	11964	11994	14084

Če primerjamo zgornje pokazatelje med seboj, lahko ugotovimo znaten dvig premoženskih in krvnih deliktov in manjši narast seksualnih deliktov.

Težnjo naraščanja so pokazale sicer tudi nekatere druge vrste kaznivih dejanj, ki pa po svoji težini in glede raziskovanja niso toliko pomembne. Nekaj manj kot leta 1958 so organi za notranje zadeve obravnavali le kazniva dejanja zoper delovno razmerje.

1. Kazniva dejanja zoper življenje in telo

Kazniva dejanja zoper življenje in telo že nekaj let neprehemoma naraščajo. Samo nasproti leta 1958 so po številu narasla za

20,8 %, nasproti letu 1956 pa so se skoraj podvojila. Med njimi najbolj naraščajo telesne poškodbe.

V zadnjih treh letih je bilo naslednje število kaznivih dejanj zoper življenje in telo:

	1957	1958	1959
naklepnih ubojev	50	62	60
ubojev iz malomarnosti	7	4	10
ubojev otroka pri porodu	4	11	8
splavov	101	68	70
hudih telesnih poškodb	604	616	886
lahkih telesnih poškodb	2856	3250	3808
ostalih k. d. zoper življ. in telo	304	284	278

Nenehno naraščanje tovrstnih negativnih pojavov, ki imajo za posledico različno škodo (materialno, na zdravju poškodovanih, na zastolu proizvodnje zaradi izostanka prizadetih, stroški za zdravljenje itd.) povzroča socialistični družbi resno zaskrbljenost, predvsem tudi zato, ker kažejo ti pojavi na nasilno urejanje raznih odnošajev med ljudmi, ki s prizadevanjem celotne družbe v smeri poglabljanja demokracije, humanizma, socialističnih odnosov med ljudmi itd. nimajo nič skupnega.

Ukrepi, storjeni na tem področju z namenom, da bi se ti pojavi, ne glede na to ali gre za kaznivo dejanje ali samo za prekršek, zmanjšali, niso imeli posebnega uspeha, ali pa se je učinkovitost ukrepov pokazala le za določen čas oziroma le na manjših območjih.

Verjetno bi znatno vplivali na zmanjšanje krvnih deliktov učinkovit in smotrno organiziran boj zoper alkoholizem, oddaja nehospitaliziranih duševno abnormalnih oseb v zavode za varstvo in zdravljenje, obsežne vzgojne akcije med določenimi deli oziroma sloji prebivalstva, ne bi pa smeli pozabiti tudi na uporabo ostrih represivnih ukrepov zoper tiste, ki so po večkrat v postopku zradi pretegov, telesnih poškodb ali drugih nasilnih kaznivih dejanj.

Po številu krvnih deliktov je na prvem mestu okraj Maribor (1467), nato sledijo Ljubljana (1207), Celje (784) in Novo mesto (583).

Čeprav je bilo leta 1959 nekaj manj naklepnih ubojev, v celoti število oseb, ki so bile (ali ki naj bi bile pri poskusih) z njimi prizadete, ni manjše. Nekoliko olajšajoča okoliščina glede težine teh dejanj je dejstvo, da je 25 ubojev ostalo le pri poskusu. V motivih teh dejanj ni mogoče ugotoviti kakšnih posebnih sprememb. Ponovno pa naj poudarimo predvsem že znanе uboje, ki so jih storili delinčvenci, za katere se je šele pozneje dokončno ugotovilo, da so duševno neuravnoveseni, čeprav so nekateri že prej kazali

značke duševne bolezni, pa se jim ni posvečala ali zaradi pomanjkanja ustreznih zavodov ni mogla posvečati posebna pozornost.

Od skupnega števila ubojev (ne glede na njihovo vrsto po kazenskopravnji kvalifikaciji) sta ostala ob koncu leta le dva neraziskana. Velika večina storilcev ubojev (po 135., 136. in 137. čl. KZ) je bila znana takoj, pri čemer so kriminalističnim uslužbencem pri dokazovanju krivde precej pomagali nekateri indici, ki so bili očitni že pred storitvijo ubojev. Največ ubojev je bilo v okraju Maribor, Novo mesto in Murska Sobota.

Zaostala miselnost nekaterih, predvsem neporočenih kmečkih in delavskih deklet ali njihove okolice, ki žive v siromašnejših ali manj kulturnih razmerah, pogojujejo kazniva dejanja ubojev otrok pri porodu, zlasti še zato, ker sodijo, da je nezaškonsko rojstvo sramota za družino. Teh kaznivih dejanj so leta 1959 organi za notranje zadeve odkrili sicer le osem, vendar so bila večinoma storjena zelo okrutno, v nekaterih primerih pa je pri uboju otroka sodelovala celo vsa družina.

Kriminalistični uslužbenci so lani raziskali le 70 kaznivih dejanj splavor, in sicer predvsem tiste, pri katerih so ugotovili, da storilci po svoji strokovni sposobnosti, po uporabi sredstev in po nekaterih drugih okoliščinah ne dajejo nobenega jamstva, da ne bi bilo življenje noseče žene ogroženo.

Po osvoboditvi je bilo prav leta 1959 največ telesnih poškodb. Tako so lahke telesne poškodbe po številu narasle od 3250 v letu 1958 na 3808 ali za 17,2 %, hude telesne poškodbe pa od 616 na 886 ali za 43,8 %.

Vzroki naraščanja so zelo različni in so odvisni od odnošajev med ljudimi. Na medsebojno sožitje ljudi vplivajo tudi razne kulturne, ekonomske in politične okoliščine. Razumljivo je, da alkohol, ki ga navadno srečujemo v prepirih, ni vedno edini vzrok za njihov nastanek, marveč pospešuje konflikte, jemlje ljudem možnost treznega presojanja spornih vprašanj in tako prihaja do zaostrovanja odnosov celo v primerih, ko bi v zadevo zapleteni udeleženci spor mirno poravnali.

V zadnjih letih so kot storilci telesnih poškodb zelo pogosto pojavljajo tudi sezonski delavci, ki so iz najrazličnejših krajev, raznih narodnosti in navad, žive v manj ugodnih stanovanjskih razmerah itd. Medsebojne in druge spore obračunavajo s pretepi, telesnimi poškodbami ali kako drugače. Nekatere gospodarske organizacije, ki jih zaposlujejo, se ne menijo dovolj za njihovo življenje v prostem času. Zato zahajajo delavci v gostilne in drugam, kjer se izživljajo na nedovoljene načine (hazardiranje, posilstva, pretepi,

nedostojno vedenje, prenočevanje prostitutk v delavskih naseljih itd.). Leta 1959 je bilo kar 18 hudih telesnih poškodb, ki so imele za posledico smrt poškodovanega, medtem ko jih je bilo leta 1958 le devet. Med storilci je bilo 1780 ali 31,3 % za enake delikte že poprej kaznovanih. Največ telesnih poškodb je še vedno v okrajih Maribor, Ljubljana in Celje.

Omenili smo že, da doslej storjeni preventivni ukrepi niso pokazali kakšnih večjih rezultatov. Morda bodo lani ustanovljeni poravnalni sveti v prihodnje odločilno vplivali na urejanje in blažitev najrazličnejših situacij, zaradi katerih nastajajo med ljudmi spori, ki imajo za posledico tudi telesne poškodbe.

2. Kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje

Tu bomo obravnavali podatke o vseh premoženskih deliktih, ne glede na to, ali so bili storjeni na škodo splošnega ljudskega premoženja ali na škodo zasebnikov. Doslej smo jih vedno delili na gospodarski in splošni kriminal, kar nam je često onemogočalo jasen pregled te, za kriminalistično službo dokaj homogene celote pojavorov.

Naraščanje premoženskih kaznivih dejanj omogočajo, če ne ponekod celo pospešujejo, premajhna skrb glede varovanja premoženja, opuščanje evidence nad materialom oziroma osnovnimi in obratnimi sredstvi v gospodarskih organizacijah, pomanjkljivo nadzorovanje proizvodnega procesa, neracionalno uporabljanje raznih sredstev, dopuščanje ali podpiranje šušmarstva v gospodarskih organizacijah. Pomanjkljiva skrb za varovanje zasebne lastnine je značilna tudi za mnoge državljanje, ki se od gospodarskih organizacij razločujejo v glavnem le po tem, da vestno in dosledno, včasih v dokaj malenkostnih primerih prijavljajo škodo organom za notranje zadeve.

Ukrepi organov za notranje zadeve glede varovanja premoženja, ki ga upravljajo gospodarske organizacije, so ponekod že pokazali dobre rezultate, pa tudi pri zasebnikih je mogoče, vsaj glede varovanja določenega premoženja, opaziti izboljšanje. Precejšnje pomanjkljivosti pa še vedno ugotavljamo pri varovanju družbenega kakor tudi zasebnega premoženja pred požari.

Na splošno lahko trdimo, da glede varstva premoženja pred požari, tatvinami in vلومi premalo ali skoraj nič ne uporabljamo avtomatičnih varnostnih naprav, ki so povsod v modernejših državah zelo razvite. Uporaba modernih varnostnih naprav pri nas vidno zaostaja za celotnim gospodarskim razvojem.

Nímamo tudi dovolj ustreznih predpisov, ki bi nalagali zlasti uporabnikom splošnega ljudskega premoženja dolžnost, smotrnej organizirati njegovo varstvo, ki doslej temelji le na uporabi bolj ali manj nezanesljive čuvajske in vratarske službe. Ob razvijajoči se proizvodnji, cvetoči blagovni izmenjavji, prizadevanju za rekonstrukcijo obratov in osnovnih sredstev je premoženska varnost v mnogih podjetjih ena izmed najmanj pomembnih dolžnosti, ki jo včasih nalože kar vratarju ali nočnemu čuvaju.

Poleg tega pa neposredne proizvajalce ponekod tudi še premalo vzgajajo glede pravilnega odnosa do družbene lastnine, pri čemer bi lahko znatno pomagale družbene in politične organizacije v podjetjih.

Leta 1959 so organi za notranje zadeve zvedeli za 14 084 premoženskih kaznivih dejanj ali 17,4 % več kot leta 1958. Med temi je bilo:

	1957	1958	1959
vlomnih tatvin	1846	1708	1999
drugi veliki tatvin	84	49	55
žepnih tatvin	472	458	541
tatvin koles in motor. vozil	1730	1582	1943
navadnih tatvin	5773	6138	7064
zatajitev	141	130	215
goljufij	753	822	793
ropov in roparskih tatvin	62	75	80
požigov in požarov	372	200	281
ostalih kaznivih dejanj zoper			
družb. in zasebno premoženje	705	832	1133
Skupaj	11938	11994	14084

Pri tem bi marsikoga vendarle zanimalo, koliko je bilo v zadnjih treh letih premoženskih kaznivih dejanj na škodo splošnega in koliko na škodo zasebnega premoženja. Podatki so naslednji:

Leto	Stevilo premož. kaznivih dejanj	P r e m o ž e n j e			
		zasebno štev. k. d.	%	družbeno štev. k. d.	%
1957	11938	9010	75,4	2928	24,6
1958	11994	9036	74,5	2958	25,5
1959	14084	10559	74,9	3525	25,1

Iz gornjih pokazateljev je razvidno, da so enakomerno in v dokaj pravilnem razmerju narasla tako kazniva dejanja na škodo zasebnega kakor tudi na škodo družbenega premoženja.

Podatki o premoženskih deliktih nam kažejo, da so se po številu zmanjšale le ostale velike tatvine in goljufije, na vseh drugih področjih pa je narast kriminala očiten. (Delne vzroke za povečanje števila kaznivih dejanj, med njimi zlasti premoženskih, smo nekoliko pojasnili v začetku tega članka.)

Vlomne tatvine. Od leta 1954 dalje je bilo v letu 1959 največ vlomnih tatvin. Ker je bilo med izsledenimi vlomilci 35,5 % že poprej kaznovanih delinkventov, je verjetno, da jih je med neizsledenimi prav toliko, če ne morda celo nekaj več, ki so za ta dejanja, vsaj specialni povratniki, že dokaj visoko usposobljeni, tako da jih je zelo težko izslediti. Na to moremo sklepati iz nekaterih primerov hudih vlomilcev, kot so na primer Samarin, Mandel in drugi, ki so v nekaj letih storili več izredno hudih vlomnih tatvin, roparskih tatvin in drugih kaznivih dejanj, preden jih je kriminalistični službi uspelo prijeti.

Raziskovanje vlomnih tatvin se je ob večji uporabi kriminalistične tehnike na splošno izboljšalo. V nekaterih okrajih (zlasti na podeželju) ostaja razmeroma še vedno visok odstotek neraziskanih vlomov v shrambe, gospodarska poslopja, zidanice in kurnike. Vlomi v te objekte navadno ne povzročajo posebno pomembne škode, če pa storilci niso odkriti, so za kriminalistično službo kljub neznatni škodi neraziskani pojavi, za katerimi se skrivajo delinkventi, ki so na prostosti, ne da bi kriminalistična služba zanje vedela.

Glede načina storitve, izbire sredstev, napadenih objektov in predmetov kaznivih dejanj niso bile ugotovljene kakšne posebnosti, ki ne bi bile organom za notranje zadeve znane že doslej. Značilno pa je naraščanje vlomov v motorna vozila, glede katerih lahko predvidevamo, da jih bo čedalje več, kolikor ne bomo pravočasno storili različnih preventivnih in drugih ukrepov (organi za notranje zadeve kakor tudi uporabniki motornih vozil sami, na primer signalnovarnostne naprave).

Z vlomi storjena škoda znaša nekaj nad 47 milijonov dinarjev. Na škodo splošnega ljudskega premoženja je bilo storjenih 608 vlomov s približno 22 milijoni škode, zasebniki pa so bili prizadeti s 1391 vlomi in 25 milijoni škode, kar pomeni, da je škoda, ki odpade na vлом v objekt splošnega ljudskega premoženja, znatno večja kot pri enakem dejanju v objekt zasebnikov.

Po številu je na prvem mestu okraj Ljubljana, za njim sledi Maribor, Celje itd. Od skupnega števila odkritih vlomnih tatvin je bilo uspešno raziskanih 1146 ali 57,4 %, leta 1958 pa 54,1 %.

Število žepnih tatvin je naraslo za 18 % in je bilo z njimi povzročeno nekaj nad 5 milijonov dinarjev škode. Nekaj več kot tretjina žepnih tatvin je bila storjena v Ljubljani, za njo sledita Maribor in Celje. Na tem področju se uveljavljajo zlasti kriminalno precej visoko usposobljeni povratniki, katerih je bilo med odkritimi storilci skoraj 48 %,

pri čemer moramo poudariti, da je ostalo med žepnimi tatvinami neraziskanih 65 %. To pomeni, da ne vemo, kakšna je večina storilcev teh dejanj.

Precej žeparjev prihaja v naše kraje iz drugih republik, zlasti iz LR Hrvatske (na primer iz okraja Čakovec – iz vasi Pribislavci, Totovci). Nad doma poznanimi žeparji je bil uveden strožji nadzor in razni drugi ukrepi, zato upravičeno domnevamo, da so več kot polovico žepnih tatvin storili delinkventi, ki prihajajo v Slovenijo od drugod.

Tatvine koles in motornih vozil. Organi za notranje zadeve so raziskovali 1943 prijavljenih tatvin koles in motornih vozil ali 22,1 % več kot leta 1958. Neraziskanih je ostalo 60,9 %. Na tem področju sta značilna narast tatvin in pa znatno izboljšana uspešnost odkrivanja storilcev. Storilci so ukradli tudi več avtomobilov in 83 motornih koles, pri čemer pa se je pozneje marsikdaj ugotovilo, da ni šlo za tatvino, marveč le za neupravičeno uporabo motornega vozila, kar je od 1. januarja 1960 sankcionirano v noveliranem kazenskem zakoniku. Sicer je bilo pojavov neupravične uporabe motornih vozil še več, vendar jih pri prikazovanju zadevnih podatkov ne upoštевamo. Storilci so bili zlasti mladoletniki.

Organi za notranje zadeve si na področju preprečevanja tatvin koles že več let prizadevajo z različnimi ukrepi zmanjšati tovrstni kriminal. Ti ukrepi so vzgojne (opozorilni lističi, neposredno opozarjanje, diafilm itd.), preventivne (zaklepanje koles, zaklepanje avtomobilov, oddajanje koles v shranjevalnice itd.) in represivne narave (kontroliranje prevoznih sredstev, s katerimi bi lahko prevažali ukradenia kolesa, nadzorovanje znanih tatov koles itd.).

Ker že dalj časa ugotavljamo, da v Sloveniji precej koles ukradejo tudi storilci iz drugih republik, predvsem iz Hrvatske in Bosne (po naši oceni okoli 30 %), smo med letom storili določene ukrepe ob sodelovanju organov za notranje zadeve LR Hrvatske in drugih z namenom, da bi povsod, zlasti pa na tistih območjih, od koder prihaja sezonska delovna sila, preverjali določene kategorije ljudi.

Če bomo dosedanje akcije bogatili še z novimi oblikami preventivnega in represivnega ukrepanja, smeemo pričakovati, da se bodo tatvine (zlasti koles) zmanjšale. Več uspehov pa bomo lahko tudi v prihodnje najbrž dosegli le pri omejevanju tatvin in ne toliko pri njihovem raziskovanju.

Navadnih tatvin je bilo v Sloveniji 7064 ali 15 % več kot leta 1958. Na škodo zaseb-

nikov je bilo storjenih 4991 tatvin, na škodo splošnega ljudskega premoženja pa 2073. Skupna škoda znaša okoli 153 milijonov dinarjev, pri čemer je bila najbolj prizadeta zasebna lastnina (okoli 110 milijonov dinarjev). Po posameznih panogah našega gospodarstva je vedno največ tatvin v objektih industrije in rudarstva (582 ali četrtina), v notranji trgovini, gradbeništvu itd. Tudi za ta kazniva dejanja veljajo naše ugotovitve o pomankljivem fizičnem ali drugačnem zavarovanju premoženja. Upoštevati moramo, da material iz objektov gospodarskih organizacij odnašajo tudi neposredni proizvajalci, ki so udeleženi nekako po 40 % vseh primerov. Tatvin na škodo zasebnikov je razmeroma največ po mestih, v Ljubljani, Mariboru in drugod.

Med tatovi (kakor tudi vlomilci) je precej delomrznežev, klatežev, prodajalcev preprog itd., ki so v večini primerov potencialni storilci. Med izsledenimi storilci navadnih tatvin je bila skoraj četrtina nezaposlena ali vsaj v času, ko so storili tatvino, brez redne zaposlitve. To kaže, da sta nezaposlenost in morda hkrati še nestalno prebivališče tudi pri nas izredno kriminogena činitelja, ki ju ne bi smeli odpravljati samo z represivnimi ukrepi, marveč tudi kako drugače. Ti, tako imenovani potupočni storilci postajajo za kriminalistično službo čedalje večji problem. Menjavaanje prebivališča jim omogoča, da se izmikajo zasledovanju, pri čemer poudarjam, da bomo morali zlasti nadzor nad delinkventi oziroma ljudmi te vrste znatno okrepliti.

Zato se ne smemo čuditi, da ostaja tudi med navadnimi tatvinami precej neraziskanih. Leta 1959 jih je bilo neraziskanih 39,2 %, leta 1958 pa 42,1 %.

V zadnjem času preverjajo potencialne storilce (zlasti tiste, ki bi prišli v poštev kot tatovi in vlomilci) po kartotekah in drugih evidencah kriminalistične službe tudi takrat, kadar so v upravnokazenskem postopku. S tem skušajo naši organi doseči nad njimi čim uspešnejši nadzor.

Zatajitev ne bi omenjali posebej, če ne bi leta 1959 narašle za 65 %. Večinoma gre za zatajitev na škodo splošnega ljudskega premoženja, ki jih store delavci (med njimi zlasti sezonski), ko si prilaščajo orodje, material, posteljnino in druge premične stvari, včasih pa tudi denar, ki jim je zaupan ali s katerim razpolagajo na svojih delovnih mestih. Precej teh pojavov gre na škodo gradbeništva in nekaterih drugih gospodarskih panog, ki v večjem obsegu zaposlujejo sezonsko delovno silo. Zatajitev na škodo zasebnega premoženja niso številne. Storilec je v vseh primerih takoj znan, v glavnem gre le za njegovo iz-

sleditev, če zapusti delovno mesto, in za najdbo predmetov, ki jih je odnesel.

Z goljufijami je bilo povzročene okoli 39 milijonov dinarjev škode. Od tega odpade na splošno ljudsko premoženje približno 23 milijonov. Število kaznivih dejanj pa je za 3,5 % manjše od leta 1958. Zanimivo je, da se je zmanjšalo le število goljufij na škodo zasebnega premoženja. Ta pojav ugotavljamo že nekaj let, kar morda kaže na upadanje lahkovernosti med našimi, zlasti kmečkimi ljudmi, ki so jih do nedavnega v dokaj večjem obsegu izkorisčali razni sleparji. Vendar se še vedno skoraj polovica goljufij dogaja na vasi.

Medtem ko imamo pri zasebnikih opravek z goljufijami bolj primitivnih oblik, gre pri družbenem premoženju za bolj premetene oblike, povezane z uporabo ponarejenih listin (predvsem naročilnic), pečatov, raznih zagotovil, priporočil itd. Organi za notranje zadeve so se prizadevali z oblikami goljufij seznanjati trgovska podjetja in njihove poslovalnice, še posebej pa okrajne trgovinske zbornice, vendar vsa prizadevanja niso dosti pomagala. Nekaj teh dejanj je bilo storjenih tudi na delovnih mestih storilcev, ki so z napačnim prikazovanjem nekih dejstev (kot na primer glede izplačevanja otroških dodatkov, obračunavanja dnevnic ali potrošnje materiala itd.) dosegli zase določene koristi.

Škoda, ki odpade na posamezno goljufijo, storjeno na področju splošnega ljudskega premoženja, ni naraščala. V tem pogledu je opaziti znatno izboljšanje, ki pa verjetno ni posledica prizadevanja v smeri preprečevanja goljufij. Tako je leta 1958 odpadlo na posamezno goljufijo, storjeno na škodo splošnega ljudskega premoženja, 213 000 din, leta 1959 pa le 105 465 dinarjev.

Med goljufi je izredno visok odstotek že poprej kaznovanih storilcev. Le-teh je bilo kar 44,4 %. Med njimi je tudi nekaj poklicnih goljufov, ki se stalno srečujejo s pravodnimi organi.

Ropov in roparskih tatvin so organi za notranje zadeve raziskovali 80 ali največ v zadnjih štirih letih. Od vseh tovrstnih pojmov je bilo kar 30 storjenih v ljubljanskem okraju, in sicer največ v Ljubljani.

Oškodovanci so večinoma ženske, ki jih storilci napadajo in jim jemljejo ročne torbice. Ker ljudje navadno ne nosijo s seboj dragocenosti ali večjih vsot denarja, plen v nobenem primeru ni bil posebno velik (približno 8150 din na posamezno kaznivo dejanje). 45 % ropov in roparskih tatvin je ostalo neraziskanih. Med izsledenimi storilci prevladujejo sezonski delavci, ki so v neka-

terih primerih napadali državljanje bolj iz objestnosti kakor pa iz koristoljubja, kar sklepamo tudi po tem, da so marsikatera dejanja storili v vinjenosti.

Omemb je vredno, da je bilo nekaj ropov (ki niso všetki) fingiranih zato, ker so simulantni hoteli z ropom prikriti razne nevšečne okoliščine (primanjkljaje in podobno).

Požigi in požari. Med temi pojavi so v pretežni večini takšni, ki so nastali zaradi malomarnosti posameznikov. Naklepni požigov je organom za notranje zadeve uspeло dokazati le nekaj. Leta 1959 je bilo 281 požigov oziroma požarov kot kaznivih dejanj, katerih storilce so naši organi kazensko preganjali. Sicer je bilo požarov precej več. Organi za notranje zadeve so jih ob sodelovanju raznih drugih služb raziskovali, vendar niso ugotovili kazensko odgovornih oseb. Zato teh požarov ne navajamo.

Požari na škodo splošnega ljudskega premoženja nastajajo zaradi nepravilnega shranjevanja vnetljivih telkočin, odmetavanja cigaretnih ogorkov v bližino vnetljivih predmetov, nepravilnega ravnanja z ogrevalnimi napravami ali visokimi temperaturami, opustitve nameščanja raznih signalnovarnostnih naprav, zaradi slabo zidanih dimnikov ali nepravilno speljanih dimnih cevi, nezavarovanosti proizvodnega procesa, isker iz lokomotiv, lokomobil in drugih strojev na parni pogon, zaradi nepravilno napeljanih ali kako drugače pomanjkljivih električnih vodov in iz drugih podobnih vzrokov. Za vse pa je značilno, da bi osebe, ki so v gospodarskih organizacijah odgovorne za tehnične in druge pomanjkljivosti, zaradi katerih nastajajo požari, krepke obtoževali.

Največ požarov na škodo splošnega ljudskega premoženja je v industriji, gozdarstvu (igre otrok z ognjem, odmetavanje cigaretnih ogorkov, zažiganje dračja, iskre iz lokomotiv itd.), nato pa v notranji trgovini in kmetijstvu.

Požigi in požari na škodo premoženja zasebnikov so v primerjavi z letom 1958 po številu narasli. Morda je na narast vplivalo tudi prizadevanje oddelka za kriminalistično službo DSNZ, ki je lani organiziral uspenejše odkrivanje in raziskovanje. Na tem področju je bilo v bližnji preteklosti odkritih tudi več požigov lastnega premoženja, katerim raziskovanu se v nekaterih okrajih posveča znatno večja pozornost kot prej. Največ dela z raziskovanjem požarov na škodo zasebnikov je imelo tajništvo za notranje zadeve v Mariboru, ki je obravnavalo četrtnino vseh požarov kot kaznivih dejanj v Sloveniji.

Pri odkrivanju in raziskovanju požarov in pri reševanju raznih drugih vprašanj, ki

zadelajo to področje, so organom za notranje zadeve precej pomagale podružnice Državne zavarovalnega zavoda.

3. Seksualni delikti

Organi za notranje zadeve so raziskovali 334 kaznivih dejanj zoper osebno dostojsvo in zoper moralo (leta 1958 – 313). Količor k temu prištejemo še 22 kaznivih dejanj krivoskrunstva, je bilo v postopku 356 kaznivih dejanj iz seksualnih motivov.

Seksualni delikti že nekaj let rahlo naraščajo. Morda je k temu delno pripomoglo tudi vestnejše odkrivanje in raziskovanje teh pojavov, katerim se v preteklosti ni utegnilo posvečati tolikšne pozornosti kakor sedaj, ko so bili leta 1959 pri vseh okrajnih organih za notranje zadeve ustanovljeni posebni referati za mladinsko in žensko delinkvenco, ki se dosledneje ukvarjajo tudi s temi vprašanji.

Pretežna večina seksualnih delinkventov je moških, ženske pridejo zaradi specifičnosti te kriminalitete v poštew le pri nekaterih dejanjih (krivoskrunstvo, pornografija in morda še pri spolnem občevanju z mladoletno osebo moškega spola).

Po številu prijavljenih primerov, pa tudi po težini dejanja, so najštevilnejša posilstva, ki jih je bilo 87. Največ jih je bilo v ljubljanskem okraju. Vendar moramo poudariti, da je pri več kot polovici posilstev (55) ostalo le pri poskusu, ki pa je tudi kazniv. To daje misli, da je poskusov verjetno mnogo več, toda neposredno prizadete osebe jih ne prijavljajo. Med posiljevalci je bilo tudi nekaj mladoletnikov. Po socialnem sestavu je bilo med njimi več kot polovica delavcev, precej tudi sezonskih.

Naraščajoči pojavi prostitucije se povezujejo tudi z zvodništvo. Kaznivih dejanj zvodništva v preteklosti ni bilo (vsaj ne odkritih), medtem ko so bili leta 1959 odkriti v Ljubljani trije, v Mariboru pa dva primera.

Kriminalistična služba je ugotovila tudi več primerov protinaravnega nečistovanja med osebami moškega spola in drugih nečistih dejanj.

S seksualnimi delikti so v precejšnjem številu prizadeti otroci in mladoletniki (zlasti mladoletnice). Omembje vredna je tudi ugotovitev, da naraščajo tista dejanja, ki so storjena z zlorabo položaja.

Primitivnost in alkoholizem v nekaterih družinah ter razne druge okoliščine omogočajo tudi manjše število krivoskrunstev, pri čemer gre večinoma za spolne odnose med očetji in hčerami in redkeje za druge. Od 22 krivoskrunstev jih je bilo deset storjenih v mariborskem okraju.

II

STORILCI KAZNIVIH DEJANJ V LETU 1959

Navedli bomo le nekaj najbolj značilnih podatkov o storilcih kaznivih dejanj, ki so leta 1959 prišli pred organe za notranje zadeve. Vseh storilcev, ki so bili v kazenskem postopku, iz razumljivih razlogov ne moremo analizirati, ker bi zanje lahko dalo natančno in celotno podobo le republiško javno tožilstvo.

Pred organi za notranje zadeve je bilo v kazenskem postopku 22 640 storilcev ali 24,6 % več kot leta 1958. Vzporedno z naraščanjem števil kaznivih dejanj, glede katerih so ukrepali naši organi, je nekako samoumevno tudi precejšnje povečanje števila delinkventov, ki so zaradi kaznivih dejanj prišli v postopek, ne glede na to, da je bil pozneje zoper nekatere zaradi uporabe določb o nezimatni družbeni nevarnosti njihovega dejanja ali zaradi drugih okoliščin postopek ustavljen ali ovadba zavrnjena.

V nadaljnjem prikazu upoštevamo vse storilce, ki so se zaradi kaznivih dejanj srečali z organi za notranje zadeve, čeprav nekateri pozneje za svoja dejanja niso kazensko odgovarjali. V tem pogledu bo iz pokazatev razviden tudi obseg dela naših organov z delinkventi, ki jih je bilo prav leta 1959 (če ne upoštevamo storilcev po 303. čl. KZ) največ v vsem povojnem obdobju.

Navedeno število delinkventov je storilo 20 688 kaznivih dejanj, pri čemer moramo takoj poudariti, da so storilci pri 5820 kaznivih dejanjih ali 21,9 % celotne kriminalitete ostali neznani. Med njimi bodo nedvomno nekateri odkriti, tako kot vsako leto, tudi še pozneje, za pretežno večino pa ne bomo zvedeli nikoli, kot nikoli ne zvemo, kolikšna je črna številka (vsaj v kazenskopravnem pregledu) delinkventnosti naplomb.

Med storilci je precej takšnih, ki so storili kazniva dejanja po 271. čl. KZ (prometne nezgode kot kazniva dejanja). Zato gre del naraščanja na njihov račun, medtem ko je med posameznimi vrstami delinkventov padec najbolj očiten pri »mejaših«, kar je zaradi noveliziranega kazenskega zakonika oziroma spremenjene politike pregona docela razumljivo.

Od skupnega števila delinkventov odpade:

na storilce krvnih delikrov	29,3 %
na storilce premoženjskih delikrov	34,9 %
na storilce gospodarskih kaznivih dej.	10,3 %

Vseh drugih pa je komaj četrtina celotnega števila delinkventov. Ob primerjavi

pravkar navedenih podatkov s pokazatelji o sestavi kaznivih dejanj

	% skup. stevilcev	% skup. stevilka kaz. dej.
zoper življenje in telo	29,3	19,3
zoper družb. in zaseb. premož.	34,9	53,1
gospodarske kriminalitete	10,3	7,4

ugotovimo, da je največje neskladje med številom odkritih storilcev in številom ugotovljenih dejanj prav pri premoženskih deliktih, ki so glede raziskovanja za kriminalistično službo najbolj težavni in katerih ostaja vsako leto vedno največ neraziskanih.

Razmerje med storilci po spolu. Leta 1959 je bilo med 22 640 delinkventi 19 424 moških in 3216 žensk. Razmerje med spoloma znaša v odstotkih 85,8 nasproti 14,2. Leta 1958 je znašalo to razmerje 81,1 nasproti 15,2, leta 1957 pa 84,8 nasproti 15,1, kar pomeni, da se je udeležba žensk nekoliko zmanjšala.

Podatkov o tipičnih ženskih kaznivih dejanjih ne bomo navajali posebej, ker pri njih kot storilke prevladujejo ženske. Zato bomo prikazali nekaj števk, ki pojasnjujejo udeležbo žensk pri drugih kaznivih dejanjih.

Ženske so bile leta 1959 udeležene zlasti pri naslednjih kaznivih dejanjih:

pri vlotnih tatvinah	11,2 %
pri navadnih tatvinah	17,7 %
pri žepnih tatvinah	30,6 %
pri požigih	25,5 %
pri goljufijah.	23,7 %

Pri vseh odkritih in raziskanih premoženskih deliktih so bile ženske kot storilke ugotovljene v 17,17 % pri ostalih kaznivih dejanjih, ki so za kriminalistično službo zanimivejša (pri tem ne upoštevamo na primer kaznivih dejanj, razjalitve, obrekovanja itd., pri katerih je udeleženih precej žensk), je njihova udeležba naslednja: pri naklepnih ubojih 25 %, pri nedovoljenem trgovjanju 18,2 %, pri kupčevanju s tujo valuto 23,6 %, pri nevestnem delu v službi 25,3 %, pri poneverbah 26,5 % itd.

Kriminalistični uslužbenci so se precej ukvarjali tudi z raznimi drugimi negativnimi pojavi, pri katerih so udeležene ženske, ki nastopajo kot potencialne storilke, to so zlasti prostitutke, delomržnice, vedeževalke in druge. Pri ukrepih zoper takšne storilke so bili poleg represivnih ukrepov vedno uporabljeni tudi razni drugi, na primer: urejanje socialnih vprašanj, iskanje primerne zaposlitve, posredovanje pri sorodnikih itd. Samo med prostitutkami je bila skoraj polovica takšnih, ki so bile že v postopku zaradi

različnih kaznivih dejanj, med njimi največ premoženskih.

Že kaznovani in nezaposljeni storilci. Odstotek že poprej kaznovanih delinkventov, zlasti pa poklicnih storilcev, je pomemben pokazatelj za težino kriminalitete. Ker ta kategorija ljudi izvršuje kazniva dejanja z večjo spremnostjo, z manjšim občutkom krivde itd., je boj zoper nje dosti bolj zamotan in zahteva od varnostnih organov večjo usposobljenost ter tudi večje žrtve, kar velja zlasti za premoženske delikte. Slovenija je znana po tem, da je med njenimi delinkventi vsako leto največ že poprej kaznovanih, ki niso samo z njenega območja, marveč tudi od drugod, pri čemer se naši organi pogosto srečujejo še s posebno kategorijo delinkventov, s tako imenovanimi »potujocimi storilci«.

Med vsemi storilci je bilo leta 1959 kar 6214 ali 27,4 % že poprej kaznovanih. Če bi od skupnega števila storilcev odšteli še tiste, ki so storili prometne nezgode kot kazniva dejanja, bi bil odstotek znatno višji.

Če bi število že poprej kaznovanih, ki so bili v postopku leta 1955, ko je bilo pred organi za notranje zadeve največ delinkventov, označimo z indeksom 100, ugotovimo:

leto 1955 — 6006 že prej kaznov.	— indeks 100
” 1956 — 5548 ” ” ” — ”	93
” 1957 — 5473 ” ” ” — ”	92
” 1958 — 5169 ” ” ” — ”	86
” 1959 — 6214 ” ” ” — ”	103

Torej je bilo leta 1959 v vseh letih po osvoboditvi med delinkventi odkritih največ že prej kaznovanih.

Od skupnega števila 6214 že prej kaznovanih je bilo:

enkrat kaznovanih	— 3546 storilcev ali 57,6 %
dvakrat kaznovanih	— 1168 storilcev ali 18,7 %
trikrat ali večkrat kaznovanih	— 1500 storilcev ali 23,7 %

Število že prej kaznovanih je najbolj naraslo med storilci kaznivih dejanj zoper življenje in telo, zoper premoženje, zoper narodno gospodarstvo, pa tudi zoper uradno dolžnost.

Sicer pa je za kriminalistično službo zelo pomembna ugotovitev, da pri posameznih vrstah kaznivih dejanj zlasti narašča število tistih delinkventov, ki so bili poprej kaznovani že po trikrat ali večkrat. To nam dokazujejo zlasti naslednji podatki s področja krvnih in premoženskih kaznivih dejanj:

Leto	Že prej kaznovani zaradi krvnih kaz. dejanj	Trikrat ali večkrat zaradi premoženskih kaz. dejanj
1956	154	506
1957	226	549
1958	236	639
1959	406	799

To pomeni, da je med storilci čedalje več tistih, na katere odpada večji del kriminalitete. Mnoge med njimi lahko štejemo za poklicne storilce, s katerimi bomo imeli še dolgo časa opravek.

Leta 1958 je bilo med storilci 2180 ali 12 % takšnih, ki so bili v času storitve kaznivega dejanja nezaposleni oziroma verjetno nikjer v delovnem razmerju. Leta 1959 pa jih je bilo 2809 ali 28 % več, kar pomeni za socialistično družbo zaskrbljujoč pojav, ki ga bo treba v prihodnje skrbno opazovati in ustrezeno ukrepati. Med »nezaposlenimi« jih je 1695 storilo premoženska kazniva dejanja, poleg teh pa je bilo še precej storilcev drugih kaznivih dejanj, ki so si hoteli z njimi pridobiti premožensko korist (na primer z nedovoljenim trgovanjem 106, z gozdnnimi tatvinami 57, s ponarejanjem listin 5 itd.). Ker je bilo prav med nezaposlenimi največ poprej kaznovanih, nam to še toliko bolj pojasnjuje težino celotnega problema, ki ni žgoč samo z vidika kriminalistične službe ali dela organov za notranje zadeve sploh, mar več predvsem z raznih družbenopolitičnih, ekonomskih in socialnih gledišč.

Mlaðoletni storilci. Naši organi so obravnavali 1801 mlaðoletnika, ki so zaradi kaznivih dejanj prišli v postopek, ali 46 % več kot leta 1958 (ko jih je bilo 1169). Kazensko odgovorni mlaðoletniki so storili 1968 kaznivih dejanj ali 47 % več kot leto prej. Če število mlaðoletnih delinkventov primerjamo s celotnim številom storilcev, znaša njihova udeležba 7,5 %, kar je spet nekaj več kot leta 1958, ko je njihova udeležba znašala 6,1 % vseh storilcev.

Kazensko odgovorni mlaðoletniki (med njimi je bilo znatno manj obsojenih; po podatkih republiškega javnega tožilstva so bili njim izročeni le 703 mlaðoletniki) so storili največ premoženskih deliktov (1504), nato krvnih deliktov; med katerimi prevladujejo telesne poškodbe (272).

V mnogih primerih so organi za notranje zadeve z novo ustanovljenimi referati za mlaðinsko prestopništvo ob sodelovanju z raznimi drugimi organi, organizacijami in društvi urejali zadeve mlaðinskega prestopništva tudi z nekazenskimi, zlasti pa z različnimi preventivnimi in vzgojnimi ukrepi.

Če upoštevamo vse otroke in mlaðoletnike, ki so zaradi storjenih dejanj prišli v stik

z organi za notranje zadeve, jih je bilo 2825. Povečana aktivnost naših organov na tem področju je tudi pripomogla k odkritju večjega števila negativnih pojavov med otroki in mlaðoletniki. Ti pojavi so znatno bolj razširjeni na območju mest. Med mlaðoletniki in otroki, ne glede na to, ali so bili kazensko odgovorni ali ne, je bilo kar 19,6 % takšnih, ki so že kdaj prej storili kazniva dejanja, zaradi katerih so prišli pred različne državne organe. Povratništvo in združbe sta značilna pojava za naraščajoče mlaðinsko prestopništvo pri nas. Zlasti nevarne so tiste mlaðoletniške združbe, v katerih sodelujejo tudi odrasli delinkventi. Nekatere mlaðoletne skupine so storile po nekaj desetin kaznivih dejanj, med katerimi je bilo tudi več hudi vломov.

Med premoženskimi delikti, ki so jih storili otroci in mlaðoletniki, je razmeroma največ vlovnih in drugih tatvin. Tako je bilo od skupnega števila obravnavanih otrok in mlaðoletnikov kar 23 % vlomilcev. Tovrstna delinkvenca pa glede razširjenosti po okrajih ni povsod enaka. Najbolj očitna je na območju okraja Ljubljana, kjer je bil pri vlovnih tatvinah udeležen vsak četrti mlaðoletni storilec.

Glede mlaðoletnega prestopništva v letu 1959 so posebno značilne tatvine koles in motornih vozil. Samo v Ljubljani so mlaðoletniki odpeljali 17 avtomobilov in 47 motornih koles.

Organji za notranje zadeve pa se niso ukvarjali samo s kaznivimi dejanji otrok in mlaðoletnikov, temveč tudi še z nekaterimi drugimi negativnimi pojavi, kot na primer s potepuštvom, s pobegi od doma in iz vzgojnih zavodov, s prostitucijo mlaðoletnic, s primeri, v katerih so postali otroci in mlaðoletniki žrtve odraslih delinkventov itd. Če upoštevamo še te, so imeli naši organi opravek z več kot 4000 otrok in mlaðoletniki, kar kaže na veliko skrb in prizadevanje naših organov tudi glede mlaðinskega varstva. Ukrepi na tem področju se bodo lahko skrčili le takrat, kadar se bodo druge službe izven organov notranjih zadev bolj prizadevale urejati mlaðinska vprašanja, za katera so pristojne.

Storilci po poklicih. Navajamo podatke o najosnovnejših skupinah poklicev, pri čemer delimo storilce na delavce, kmete (in njihove sinove ter hčere), uslužbence (med katerimi vštevamo tudi odgovorne osebe v gospodarskih organizacijah), obrtnike, dijáke, študente in vajence ter ostale (med njimi zlasti gospodinje, upokojenci, osebe brez poklica, pripadniki JLA itd.). Od skupnega števila vseh storilcev je bilo:

Poklic	Število	% od skup. števila
delavcev	13093	57,8
kmetov	3189	14,0
uslužencev	2792	12,3
obrtnikov	610	2,6
dijakov, študentov itd.	918	4,0
ostalih	2038	9,0
Skupaj	22640	100

Zal Statistični godišnjak FNRJ — 1959 ne vsebuje podatkov glede poklicev po naših vidikih za vse skupine tako, kot jih prikazujemo v tem članku. Preračunavanje pa bi bilo lahko netočno. Zato bomo ugotovili samo razmerje med delavci in uslužbenci. Po podatkih Statističnega godišnjaka (str. 320) je bilo v Sloveniji 269 391 delavcev in 97 710 uslužbencev. Če uporabimo te podatke za ugotovitev intenzivnosti kriminalitete v omenjenih dveh poklicih,

	Vseh v LRS	Štev. сторилев	% delin- kventov
delavci	269391	13093	4,86
uslužbenci	97710	2792	2,85

vidimo, da je (matematično vzeto) intenzivnost kriminalitete med delavci skoraj še enkrat večja. Pri tem moramo upoštevati, da je med delavci večina tistih (2809), ki v času storitve kaznivega dejanja niso bili v rednem delovnem razmerju, in da je med njimi tudi precej takšnih, ki so v Slovenijo prišli iz drugih republik.

Tipična kazniva dejanja za delavce so vložni, navadne tativne in telesne poškodbe. Močan poudarek temu kriminalu dajejo zlasti tudi sezonski delavci.

III

A. USPEŠNOST RAZISKOVANJA KAZNIVIH DEJANJ

Uspešnost kriminalistične službe se kaže zlasti v dveh smereh:

a) V odkrivanju kaznivih dejanj na tistih področjih, na katerih se za kazniva dejanja ne zve na podlagi ovadb oškodovancev in drugih, marveč jih je treba iskati predvsem z lastnimi silami in sredstvi. Takšno področje je kriminaliteta v gospodarstvu, glede katere še ni mogoče pričakovati, da jo bodo prijavljali kakšni drugi organi ali celo gospodarske organizacije same (na primer tako kot zasebni oškodoavnici), čeprav bi bilo zaželeno, da bi tudi te pokazale večjo aktivnost.

b) V raziskovanju tistih kaznivih dejanj, pri katerih je treba na podlagi ugotovljenega

dejanskega stanja poiskati neznanega storilca in dokazati njegovo krivdo.

Že iz doslej prikazanih podatkov je razvidno, da je kriminalistična služba dosegla večje uspehe pri odkrivanju kaznivih dejanj na področjih, ki jih oškodovanci ne prijavljajo ali prijavljajo redkeje (glej podatke o gospodarskem kriminalu). Zato v tem pogledu ne bomo navajali ustreznih pokazateljev posebej, pač pa bomo obrazložili podatke predvsem o tem, kako je kriminalistična služba raziskovala kazniva dejanja in iskala neznanе storilce.

Nekatera kazniva dejanja so takšna, da je storilec znan že ob njihovi ugotovitvi, pri pretežni večini pa se pravo delo v smeri iskanja storilca za kriminalistično službo šele začne z zaznavo kaznivega dejanja. Med takšnimi kaznivimi dejanji je največ premoženjskih, ki v kriminaliteti prevladujejo.

1. Splošni podatki

Od vseh kaznivih dejanj, ki so bila v postopku pred organi za notranje zadeve (med njimi so v celoti vsa tista, pri katerih je bilo treba storilca šele izslediti, druge službe, izven naših organov, navadno ne iščejo neznanih storilcev), je ostalo ob koncu leta neraziskanih 5820 ali 21,9 % celotne kriminalitete.

Leta 1958 je bilo ob koncu leta neraziskanih 5244 kaznivih dejanj ali 24,1 %, kar pomeni glede na uspešnost v letu 1959 znaten napredek (pri navajanju teh podatkov so mišljena tista kazniva dejanja, ki so v istem letu odkrita in raziskana).

Storilci so bili izsledeni:

leta 1958 pri 16 509 kaznivih dejanjih
leta 1959 pri 20 688 kaznivih dejanjih

Za primerjavo prikazujemo še enkrat najbolj okvirne podatke o uspešnosti. Neraziskane je bilo leta 1957 — 23,4 %, leta 1958 — 24,1 %, leta 1959 pa 21,9 % ugotovljene kriminalitete (kolikšna je črna številka ne vemo).

Ker pa so ti odstotki odvisni od števila kaznivih dejanj, katerih storilci so takoj znani (to so tista dejanja, ki se odkrivajo hkrati s storilcem), nadalje od števila storilcev, ki jih ovadijo državljanji, inšpekcije in drugi, ki jih ovadijo državljanji, inšpekcije in 1959 še posebej odvisen od množice prometnih nezgod kot kaznivih dejanj, pri katerih je bilo samo nekaj neznanih storilcev, moramo uspešnost kriminalistične službe presojati po tem, koliko je raziskala kaznivih dejanj, katerih storilci so bili ob zaznavi za kaznivo dejanje še neznaní.

V ta namen prikazujemo naslednje podatke:

Leto	Stevilo kaz. dejanj	Storilec znan ob ugotovitvi kaz. dej.	Storilca odkrili organi za n. z.	Storilec ostal neznan
1957	22269	14020	3022	5227
1958	21753	13211	3298	5244
1959	26508	16175	4513	5820

Gornji podatki se spremenjeni v odstotke (narašajo se na kazniva dejanja) glasijo:

Leto	Storilec znan ob ugotovitvi kaz. dejanja	Storilca odkrili org. za n. z.	Storilec ostal neznan
1957	63,5 %	13,1 %	23,4 %
1958	60,7 %	15,2 %	24,1 %
1959	61,0 %	17,0 %	21,9 %

Ugotovitve so torej naslednje:

— leta 1959 je ostalo najmanj neraziskanih kaznivih dejanj,

— leta 1959 so organi za notranje zadeve raziskali največ kaznivih dejanj z neznanimi storilci,

— intenzivnost raziskovanja je bila v letu 1959 znatno boljša.

To pomeni, da je bilo delo kriminalistične službe leta 1959 najbolj uspešno, kar nam potrjujejo tudi tile podatki:

Leto	Štev. k. d., katerih storilci niso bili znani, ko se je za dejanje zvedelo	Kazniva dejanja raziskana pozneje	
		število	%
1957	8249	3022	36,6
1958	8542	3298	38,6
1959	10333	4513	43,6

Poleg zgoraj navedenih je bilo raziskanih še 720 kaznivih dejanj, ki so bila storjena v prejšnjih letih; pa so bili storilci izsledeni šele leta 1959. Ta pri doslej prikazanih podatkih niso bila upoštevana.

2. Podatki o raziskovanju premoženskih kaznivih dejanj

Od skupnega števila neraziskanih kaznivih dejanj (5820) je 5636 ali 96,8 % premoženskih (XX. poglavje KZ). Le 184 neraziskanih kaznivih dejanj se nanaša na nepremožensko kriminaliteto. Med to bi omenili: 2 uboja, 16 hudih telesnih poškodb, 32 lahkih telesnih poškodb, 14 posilstev (ali 16,1 % vseh posilstev), 38 kaznivih dejanj zoper narodno gospodarstvo (gozdne tatvine, nezakonit lov in ribolov itd.).

Med 14 084 premoženskimi kaznivimi dejanji je ostalo 5636 ali 40,5 % neraziskanih (leta 1958 — 5111 ali 42,6 %). Po posameznih

vrstah je v zadnjih treh letih stanje naslednje:

	Neraziskana kazniva dejanja v %		
	1957	1958	1959
vlomi	49,9	45,4	42,7
tatvine koles in motornih vozil	71,1	73,2	67,4
žepne tatvine	74,4	64,4	65,9
ostale tatvine	39,4	42,1	39,2
ropi	50,0	41,3	38,7
požigi — požari	41,1	43,0	38,8
goljufije	6,2	4,8	5,2

Razveseljivo je, da je uspešnost raziskovanja premoženskih deliktov v primerjavi z letom 1958 precej napredovala pri vlomih, tatvinah vozil, požigih in ropih (to je pri tistih dejanjih, ki so bolj zapletena in zahtevajo sistematično in vztrajno raziskovanje) ter pri navadnih tatvinah, ki so najbolj številne (glej: Franc BAJT: Potrebno je načrtno obravnavanje kaznivih dejanj zoper premoženje, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, letnik X., št. 4). Delno slabši uspehi pa so bili dosegli pri raziskovanju žepnih tatvin in goljufij, to je pri razmeroma manj številnih premoženskih kaznivih dejanjih.

Prav med premoženskimi kaznivimi dejanji je vedno najmanj takšnih, pri katerih so storilce že znani hkrati ko se za dejanje zve. Kljub težavnemu raziskovanju pa so organi za notranje zadeve dosegli precej boljše uspehe, saj je bilo ob koncu leta 1959 raziskanih 59,5 % vseh premoženskih kaznivih dejanj, kar je verjetno v Sloveniji najboljši rezultat po osvoboditvi.

Razmeroma največ neznanih storilcev je pri vlomih, pri vseh vrstah tatvin (žepnih, navadnih in tatvin vozil) in pri požigih. Precej laže je raziskovati zatajitve, goljufije, prikrivanje in nekatera druga kazniva dejanja zoper premoženje XX. poglavje KZ). V primerjavi z letom 1958 se je raziskovanje premoženskih kaznivih dejanj vendarle precej izboljšalo.

3. Nekaj podatkov o raziskovanju kaznivih dejanj po okrajih

Prikazujemo podatke o kriminaliteti brez prometnih nezgod kot kaznivih dejanj. Kriminalistična služba jih ne raziskuje, ker sodi obravnavanje prometnih nezgod v pristojnost drugih organizacijskih enot pri organih za notranje zadeve (kriminalistična služba tudi ne raziskuje kaznivih dejanj iz X. in XI. poglavja KZ in kaznivih dejanj po 303. čl. KZ, ki pa so v spodnjih podatkih upoštevana).

Brez prometnih nezgod je bila po posameznih okrajih kriminaliteta naslednja:

	Celje	Gorica	Koper	Kranj	Ljubljana	Maribor	M. Sobota	N. mesto	LRS
Skupno število kaznivih dejanj	3428	584	690	2086	7222	6495	1283	2142	23930
storilec znan ob ugotovitvi k. d.	2017	402	505	1281	3598	3638	881	1439	13761
storilec ugotovljen pozneje	636	64	91	360	1496	1188	234	324	4393
štev. k. d., ki so ostala neraziskana % pozneje raziskanih k. d. od skupnega števila k. d., pri katerih je bil storilec neznan, ko se je za dejanje zvedeo	775	118	94	445	2128	1659	168	379	5776
	45,0	35,1	49,1	44,7	41,2	41,6	58,2	46,0	43,2

Iz gornjih podatkov je mogoče ugotoviti, da so bili pri iskanju neznanih storilcev najbolj uspešni v okraju Murska Sobota, kjer so raziskali 58,2 % vseh kaznivih dejanj, pri katerih ob zaznavi za kaznivo dejanje storilci niso bili znani. Nato sledi po vrstnem redu: Koper, Novo mesto (to sta okraja z manj zapleteno kriminaliteto), Celje, Kranj, Maribor, Ljubljana in Gorica. Vrstni red z najbolj uspešnim okrajem na čelu je bil leta

1958 naslednji: Koper, Gorica, Murska Sobota, Novo mesto, Maribor, Celje, Ljubljana in Kranj. Glede uspešnega raziskovanja kaznivih dejanj so znatno napredovali organi za notranje zadeve v okrajih Kranj, M. Sobota in Celje, v Ljubljani pa so ostali na svojem tradicionalnem sedmem mestu.

Še bolj zanimivi so podatki o raziskovanju premoženskih kaznivih dejanj, razvrščeni po gornjih vidikih.

	Celje	Gorica	Koper	Kranj	Ljubljana	Maribor	M. Sobota	N. mesto	LRS
št. premoženskih kaznivih dejanj	1949	273	316	1156	4945	3873	505	1067	14084
storilec znan ob ugotovitvi k. d.	625	97	139	409	1535	1199	161	415	4580
storilec ugotovljen pozneje	568	62	84	316	1330	1040	185	283	3868
štev. premož. k. d., ki so ostala neraziskana % pozneje raziskanih kaznivih dejanj	756	114	93	431	2080	1634	159	369	5636
% premož. k. d., pri katerih je postal storilec neznan	42,9	35,2	47,4	42,3	39,0	38,8	53,7	43,4	40,69
	38,78	41,75	29,43	37,28	42,06	42,22	31,48	34,58	40,01

Če odstotke o uspešnosti raziskovanja razvrstimo po lestvici od najboljšega okraja navzdol, vidimo, da so prav premoženska kazniva dejanja tista, ki odločajo o vrstnem redu uspešnosti naših okrajnih kriminalističnih služb. Podatki o raziskovanju premoženskih kaznivih dejanj z neznanimi storilci nam pokažejo isti vrstni red, kakor smo ga ugotovili ob prikazovanju uspešnega raziskovanja kriminalitete z neznanimi storilci sploh:

Seveda bi bilo napačno, če bi kriminalitetu po posameznih okrajih vrednotili enako, ne da bi pri tem upoštevali njeno sestavo,

udeležbo povratnikov in nezaposlenih delinquentov, težino posameznih kaznivih dejanj, prehajanje storilcev iz enega okraja v drugega, udeležbo sezonske delovne sile v kriminaliteti in nešteto drugih činiteljev, ki jih ne moremo statistično izraziti, pa vendarle bistveno vplivajo na učinkovitost ali težavnost raziskovanja. Podatki o učinkovitosti so lahko potemtakem le orientacijski.

Med najvažnejšimi oziroma najštevilnejšimi premoženskimi kaznivimi dejanji je ob koncu leta 1959 po posameznih okrajih ostalo neraziskanih:

Okraj	Vlomov		Tativn vozil		Žepnih tativn		Ostalih tativn		Ropov		Požigov		Golufij	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
Celje	147	39,72	172	74,78	44	57,89	345	36,70	5	38,46	13	35,13	4	4,12
Gorica	13	31,70	23	79,31	—	—	64	44,44	—	—	4	40,00	—	—
Koper	8	17,77	34	66,66	1	25,00	37	23,71	—	—	11	52,38	—	—
Kranj	74	43,27	114	78,08	22	73,33	197	33,50	2	28,57	8	36,36	—	—
Ljubljana	249	42,13	497	62,35	157	64,83	1088	43,19	19	61,29	13	27,65	25	7,59
Maribor	261	50,38	317	66,73	111	71,15	845	41,60	4	21,05	26	38,80	12	5,94
M. Sobota	29	43,28	49	67,12	—	—	55	25,11	1	33,33	14	45,16	—	—
Novo mesto	72	36,73	103	72,53	22	61,11	139	29,67	—	—	20	43,47	—	—
LRS	853	42,7	1309	67,4	357	65,9	2770	39,2	31	38,7	281	38,8	41	5,2

Razmeroma najmanj neraziskanih vломov je ostalo v okrajih Koper, Gorica, Novo mesto, Celje, Ljubljana itd.; tatvin vozil v Ljubljani, Kopru, Mariboru, Murski Soboti, Novem mestu itd.; žepnih tatvin v Kopru, Celju, Novem mestu itd.; ostalih tatvin v Kopru, Murski Soboti, Novem mestu, Kranju, Celju itd.; požigov pa v Ljubljani, Celju, Kranju, Mariboru, Gorici itd.

Nasploh pa so slabše od republiškega povprečja raziskovali premoženska kazniva dejanja z neznanimi storilci v okrajih Gorica, Maribor in Ljubljana. Ker je precej tatvin in drugih premoženskih kaznivih dejanj storjenih v obeh največjih slovenskih mestih, je manjša uspešnost na tem področju dokaj razumljiva, saj je po vseh mestih in gospodarskih središčih premoženska kriminaliteta za kriminalistično službo največji problem.

4. Vzroki boljšega raziskovanja kaznivih dejanj

Boljši uspehi pri raziskovanju kaznivih dejanj oziroma pri izsledovanju neznanih storilcev so vsekakor posledica raznih ukrepov, ki so jih storili organi za notranje zadeve. Razumljivo je, da so bili uspehi na posameznih področjih kriminalitete po okrajih različni.

Razna posvetovanja, seminarji in drugi ukrepi za vzgojo in mobilizacijo kadrov na področju odkrivanja so pozitivno vplivali na izboljšanje službe kot celote. Vidno vlogo je imel pri tem zlasti oddelek za kriminalistično službo DSNZ, ki bo moral s svojo inštruktorsko, inšpekcijsko in analitično funkcijo še nadalje uspešno pomagati nižjim enotam kriminalistične službe, ki so v tej smeri načrteje in smotrneje angažirale postaje LM ne samo glede represivnih, marveč tudi raznih preventivnih ukrepov.

Doseženi uspehi vsekakor niso rezultati naključja, temveč so očiten izraz sistematičnega dela, ki ga je bilo v preteklosti morda premalo. Izkušnje iz leta 1959 so pokazale, da bomo morali v prihodnje z vso doslednostjo krepiti aktivnost kriminalistične službe, pritegovati Ijudsko milico k odkrivanju in raziskovanju kaznivih dejanj in jo v tej smeri (spričo dotoka novega kadra vanjo) še močneje usposabljalati, v čimvečjem številu primerov uporabljati kriminalistično tehniko in sredstva operativne tehnike, na določenih področjih organizirati ali izpopolniti razvide, sistem zasledovanja, nadzora itd.

B. UDELEŽBA KRIMINALISTIČNOTEHNIČNE SLUŽBE PRI RAZISKOVANJU KAZNIVIH DEJANJ

Kriminalistična tehnika ima pri raziskovanju kaznivih dejanj čedalje večjo vlogo. V ta namen so bila tudi leta 1959 prirejena razna predavanja za miličnike, s katerimi so se usposabljali za določena kriminalistično-tehnična opravila, postaje LM so dobine ustrezen tehnični pribor, zaradi razbremenitve kriminalističnotehnične centrale pa je bil pri tajništvu za notranje zadeve v Ljubljani ustanovljen tehnični center, kriminalistično-tehnična centrala pa je ponovno prišla v sestav Državnega sekretariata za notranje zadeve.

Oddelek za kriminalistično tehniko DSNZ in kriminalističnotehnični centri so leta 1959 (v oklepajih so podatki za leto 1958):

daktiloskopirali	6039	(9582)
monodaktiloskopirali	404	(510)
fotografirali	4759	(5912)
identificirali po splošni daktiloskopski kartoteki	97	(93)
identificirali po fotografijah	63	(64)
identificirali po monodaktiloskopski kartoteki	32	(26)
ugotovili istovetnost neznanih mrtvecev	27	(24)
opravili tehnične oglede krajev kaznivih dejanj in raznih dogodkov	3186	(3267)

S področja kriminalistične tehnike je bilo leta 1959 izdelanih 636 različnih ekspertiz (leta 1958 – 522, leta 1957 – 510). Med njimi je bilo (v oklepaju podatki za leto 1958):

ekspertiz rokopisov in identifikacij pisalnih strojev	226	(232)
ugotavljanj radiranja in brisanja dokumentov	26	(18)
ugotavljanj starosti pisave po črnili	12	(9)
identifikacij strelnega orožja	6	(13)
identifikacij sledov orodja	26	(19)
ekspertiz prstnih sledov	55	(62)
kemičnih ekspertiz	129	(87)
rekonstrukcij uničenih številk na kolesih, strojih itd.	136	(37)
raznih drugih ekspertiz	40	(45)

Kriminalističnotehničnih ogledov je bilo leta 1958 – 3267 ali nekaj več kot leta 1959, kar pa ne pomeni, da se je to opravilo ob narastu kaznivih dejanj zanemarjalo, marveč moramo pri tem posebej poudariti, da so precej ogledov opravile postaje LM, ki imajo že skoraj vse za to usposobljenih po nekaj

miličnikov. Teh ogledov v gornjih podatkih nismo upoštevali.

Določene ekspertize in nekatera druga opravila s področja fizikalnih znanosti (rekonstrukcije izpeljenih števil na kovinah, sledovi orodja in orožja itd.), daktiloskopije in delno tudi grafologije že zadovoljivo opravljajo okrajni kriminalističnotehnični centri ter je zato število teh opravil v republiškem oddelku za kriminalistično tehniko nekoliko manjše od leta 1958. Kemični laboratorij je med letom uvedel nekaj novih metod (na področju kromatografije in elektroforeze), usposobil nekatere aparature za posebne postopke ter se na splošno precej posvetil raziskovalnemu delu. Prav tako se je na splošno dvignila kvaliteta izdelkov na vseh področjih.

Na oddelku za kriminalistično tehniko DSNZ je bilo v praksi oziroma na izpopolnjevanju nekaj študentov pravne fakultete ljubljanske univerze, kriminalističnih tehnikov iz drugih republik ter raznih uslužbencev našega resora. Za študente ljubljanske pravne fakultete je bil prirejen še poseben seminar iz kriminalistične tehnike, katerega pobudnik je bil Inštitut za kriminologijo.

Kriminalistični tehnički bodo v prihodnje delno razbremenjeni, ker bo oglede prometnih nezgod opravljala prometnovarnostna služba okrajnih organov za notranje zadeve. Tako se bodo laže posvetili izrazito kriminalističnim opravilom in morda specializaciji na posameznih področjih. Oddelek za kriminalistično tehniko DSNZ, ki ne bo več opravljal ogledov za tajništvo za notranje zadeve v Ljubljani, se bo lahko posvetil raziskovalnemu delu in bo laže usposabljal določene uslužbence za oglede in preiskave na specjalnih področjih, kot na primer na področju požigov oziroma požarov, vlomov, ubojev itd., laže pa se bo tudi posvetil vzgoji uslužbencev in uvajanju tehničnih novosti.

C. TIRALIČNA SLUŽBA

Oddelek za kriminalistično službo DSNZ je leta 1959 odredil 2421 tiralic in poizvedb ali 4,4 % več kot leta 1958.

Od tega je bilo 1016 tiralic objavljenih na prošnjo raznih organov iz drugih republik, ki so iskali osumljence pobega čez državno mejo (66 %), nadalje tiste, ki so pobegnili po storjenem kaznivem dejanju (33 %), ali osebe, ki so se izmikale vojaški obveznosti.

Za razne storilce in druge osebe iz območja LR Slovenije je bilo objavljenih 1096 tiralic in 309 poizvedb ali skupaj 1405 ukrepov, kar znaša 24,8 % več kot leta 1958.

Okrajni organi za notranje zadeve so za območja svojih ali sosednjih okrajev objavili

še 561 tiralic in poizvedb lokalnega pomena ali 29,8 % manj kot leta 1958. Število zasledovanj v okrajnem merilu se je zmanjšalo zlasti zaradi večje uporabe raznih pripomočkov prijavno-odjavne službe (kot so na primer ugotovili prebivališče za 4863 iskanih oseb), zaradi tega, ker so določeno število zasledovanih iskali s posredovanjem republiškega oddelka za kriminalistično službo in podobno. Vsekakor je intenzivnejše preverjanje po prijavno-odjavni službi v marsičem razbremenilo tiralično službo, pa tudi počnilo iskanje raznih oseb, katerih prebivališče je bilo neznamo.

Od skupnega števila tiralic in poizvedb, ki so bile leta 1959 objavljene za osebe iz območja LR Slovenije, so zasledovanje predlagali oziroma odredili: organi za notranje zadeve 66,1 % (60,2 %), sodišča 25,8 % (27,5 %) in JLA 8,1 % (6,5 %). Podatki v oklepajih se nanašajo na leto 1958. Tiralice in poizvedbe (1405) so bile odrejene iz naslednjih vzrokov:

pobeg po kaznivem dejanju	v 634 primerih
pobeg otrok in mladoletnikov od doma, iz vzgojnih in vzgojno poboljševalnih domov	v 345 primerih
izmikanje nastopu kazni ali pobeg iz zapora	v 130 primerih
zapustitev JLA ali izmikanje vojaške obveznosti	v 109 primerih
ostali vzroki (pogrešani, duševno abnormne osebe, iskanje gluhonemih in drugih)	v 187 primerih

Če po gornjih vidikih primerjamo število zasledovanih oziroma iskanih v letu 1958, ugotovimo, da smo v letu 1959 zasledovali manj tistih, ki so pobegnili iz zapora ali se izmikali nastopu kazni, več dela pa smo imeli s storilci, ki so pobegnili po storjenem kaznivem dejanju. Osumljence poskusa pobega čez državno mejo smo le v izjemnih primerih zasledovali s tiralicami ali s poizvedbami. Tovrstne delinkvente so okrajni organi iskali oziroma nadzorovali na različne načine z lokalnimi ukrepi in večinoma brez sodelovanja republiških organov.

Zlasti očitno se je povečalo število pobegov otrok in mladoletnikov od doma, iz raznih vzgojnih zavodov, predvsem pa iz vzgojno poboljševalnega doma v Radečah. Ti pojavi so v primerjavi z letom 1958 narasli kar za 118 %.

Med letom je bilo preklicanih 1369 tiralic in poizvedb. Iz prejšnjih let je ostalo nerazčiščenih še 48 raznih objav, tako da je bilo ob koncu leta veljavnih oziroma nepojasnjениh 140 tiralic ali poizvedb (leta 1958 — 173), to je najmanj v vseh povojnih letih.

PODATKI O NEKATERIH OPRAVILIH
V PRIPRAVLJALNEM POSTOPKU
PRED ORGANI ZA NOTRANJE ZADEVE

1. Prijavljanje kaznivih dejanj

Leta 1959 je bilo izročenih pristojnim javnim tožilcem 23 130 ovadb o kaznivih dejanjih, ki so jih v pretežni večini sestavile postaje LM, sicer pa tudi enote kriminalistične službe, prometne varnosti in državne varnosti.

Stevilo ovadb se je nasproti letu 1958 povečalo. Tako so organi za notranje zadeve v zadnjih štirih letih sestavili naslednje število ovadb: leta 1956 — 24 353, leta 1957 — 22 260, leta 1958 — 21 112, leta 1959 — 23 130. Navedeni podatki kažejo na povečano intenzivnost tudi na tem področju.

Če bi ovadbe zadnjih dveh let primerjali po tem, kdo je zvedel oziroma odkril kaznivo dejanje, bi bili zadevni pokazatelji naslednji:

Kaznivo dejanje odkrito	1958	1959
z dejavnostjo okrajnih organov za notr. zadeve	8,18 %	7,56 %
z dejavnostjo ljud. milice	15,02 %	16,57 %
ostale ovadbe	67,80 %	65,87 %
Skupaj	100	100

Leta 1959 so okrajni organi za notranje zadeve (vključno z LM) z obveščevalnimi sredstvi, z neposrednim opazovanjem ali kako drugače ugotovili, zbrali ustrezeno gradivo in dokumentirali 24,13 % vseh ovadb, kar je v relativnem pa tudi v absolutnem pomenu več kakor leta 1958, ko je znašal odstotek 23,20 %.

Našim organom so podali relativno (ne pa tudi absolutno) nekaj manj ovadb oškodovanci, neoškodovani državljeni, inšpekcije, revizijska služba, organi delavskega samoupravljanja, razni državni organi in gospodarske organizacije ter drugi. Vsi ti so podali še vedno nekaj nad tri četrtine vseh ovadb. Pri teh je bilo treba prav tako zbrati gradivo, ga dokumentirati, sestaviti ovadbe in v mnogih primerih seveda izslediti, prijeti in identificirati storilca kaznivega dejanja, kar je našim organom v težjih zadevah povzročilo marsikdaj precej naporov in včasih tudi neuspehov.

Javna tožilstva ugotavljajo, da jim organi za notranje zadeve pošiljajo pretežno večino vseh ovadb in da so razne druge službe, ki bi morale prav tako odkrivati kazniva dejanja, v tem pogledu manj upoštevani činitelji (zlasti velja to za inšpekcije). Občutno

pomanjkanje kadra prepričuje marsikaterim organom večjo učinkovitost na tem področju.

Prizadevanje naših organov v smeri izboljšanja ovadb je bilo precejšnje. O raznih pomanjkljivostih so razpravljali na konferencah, posvetovanjih itd., posebno pozornost pa so posvetili študiju novih predpisov (novelirani kazenski zakonik, zakonik o kazenskem postopku itd.). Čim bolj bodo naši uslužbenici poučeni o ustreznih predpisih in čim bolj bodo poznali elemente zlasti novo sankcioniranih kaznivih dejanj, tem boljše bodo njihove ovadbe in tem manj jih bo zavrženih oziroma tem manj bo pozneje ustavljenih postopkov.

Splošno mnenje vseh organov kazenskega pregona je, da so ovadbe naših uslužbencev dobre. Še vedno pa kažejo neke pomanjkljivosti, ki izvirajo deloma iz objektivnih okoliščin. V naših ovadbah so premašo upoštevane razbremenilne okoliščine, pomanjkljiva dokumentacija pri nekaterih vrstah tako imenovanih gospodarskih kaznivih dejanj kaže na šibko strokovno znanje na tem področju (zlasti pri ljudski milici), pri ovadbah gospodarskih kaznivih dejanj se premašo uporabljo kriminalističnotehnična ali druga operativnotehnična sredstva za dokumentiranje določenih dejstev, za nekatere vrste kaznivih dejanj (med njimi predvsem zopet gospodarske) zvemo še po daljšem času, še vedno naletimo na ovadbe, v katerih je glede neke osebe izražen le sum brez posebne podkrepitev njene krivde. Čas od zaznave za kaznivo dejanje pa do izročitve ovadbe javnemu tožilstvu se je v zadnjih letih sicer precej skrajšal in hkrati tudi spremenil odnos do akuzatorne vloge javnih tožilcev, še vedno ne moremo biti docela zadovoljni s hitrostjo izročanja ovadb, čeprav je to marsikdaj odvisno od raznih činiteljev, s katerimi se morajo pri preiskovanju boriti naši uslužbenici (na primer mnenje izvedencov, bolj zapleteni primeri itd.). Miličniki marsikdaj po nepotrebnem trošijo čas in tudi svoje sile, če pretirano skrbno razkrivajo kazniva dejanja, ki se preganjajo na predlog ali celo na zasebno tožbo, čeprav prizadeti oškodovanci niso kdo ve kaj navdušeni za kazenski pregon. Marsikdaj bi se manj kvalitetne ovadbe izboljšale, če bi javni tožilec odredil na podlagi 140. čl. ZKP dopolnitev ovadbe, kar bi imelo za posledico tudi manjše število pozneje ustavljenih poizvedb.

Navedene pomanjkljivosti so v neki meri vplivale tudi na odstotek završenih ovadb in pozneje ustavljenih poizvedb.

Absolutno število zavrženih ovadb se je nasproti letu 1959 povečalo kar za 28,2 %. Pri tem moramo upoštevati, da povečano število zavrženih ovadb ni odvisno od kvali-

tete ali nekvalitete ovadbe, marveč tudi od različnih drugih okoliščin, zlasti pa od politike pregona določenih delinkventov (na primer mejašev, mladoletnikov itd.) ali od preseje stopnje družbene nevarnosti določenih vih dejaj (na primer lažjih prometnih nezgod, majhnih tativ itd.), pri čemer se je precej široko uporabljal tudi 2. odst. 4. čl. KZ. Poleg tega pa so naši organi izročili javnim tožilcem v odločitev tudi razne ovadbe o dvomljivih kaznivih dejajih, kar je verjetno tudi povzročilo povišanje odstotka zavrnjenih ovadb.

Od skupnega števila ovadb, ki so jih organi za notranje zadeve leta 1959 sestavili (bodisi po lastni delavnosti bodisi da so jim za kazniva dejanja povedali oškodovanci in drugi), je bilo zavrnjenih 1218 ali 5,26 %. Leta 1958 je bilo zavrnjenih 950 ali 4,49 % ovadb. Ne bi bilo prav, če bi glede ovadb naštevali samo pomanjkljivosti prezrli pa uspehe, ki so bili na podlagi njih doseženi. Uspešnost se kaže zlasti v številu ovadb, na podlagi katerih je javni tožilec neposredno vložil obtožni predlog. V nekaterih okrajih je bilo takšnih nad polovico. Tako poroča tajništvo za notranje zadeve v Ljubljani, da so javni tožilci v 4031 primerih, kar pomeni 52,76 % vseh ovadb, vložili obtožne predloge neposredno na podlagi ovadb, katerih pretežno večino so sestavile postaje LM.

Iz poročila o delu Javnega tožilstva LR Slovenije je razvidno, da je v Sloveniji razmerje med neposrednimi in posrednimi obtožnimi predlogi naslednje (iz poročila navajamo samo podatke zadnjih treh let):

Leto	Neposredni obtožni predlogi	Posredni obtožni predlogi
1957	79,1 %	21,9 %
1958	77,8 %	22,2 %
1959	78,43 %	21,64 %

Ker sloni odkrivjanje in prijavljanje kaznivih dejaj večinoma na organih za notranje zadeve, se zrcali kvaliteta ovadb tudi v številu neposrednih obtožnih predlogov, sestavljenih na podlagi same ovadbe brez pozvedb.

2. Odvzem prostosti pri storilcih kaznivih dejaj

Organji za notranje zadeve so v LR Sloveniji leta 1959 odvzeli prostost 7,9 % vseh storilcev, ki so bili v postopku zaradi kaznivih dejaj. Če od skupnega števila priporočnikov odštejemo tiste, ki so storili kaznivo dejanje prepovedanega prehoda čez državno mejo, je bilo zaradi pravega kriminala (vključno nekaj primerov političnih delin-

kventov) v priporu le 4,8 % vseh obravnavanih storilcev.

Organji za notranje zadeve čedalje manj uporabljajo odvzem prostosti. Uporaba tega ukrepa od leta 1954 stalno pada. Če primerjamo podatke zadnjih let, ugotovimo naslednje:

Leto	% priprtih od skupnega štev. storilcev	% priprtih zaradi 303. čl. KZ	% priprtih zaradi pravega krim.
1958	11,8	7,1	4,7
1959	7,9	3,1	4,8

Pripor je bil najpogosteje uporabljen pri kaznivih dejajih prepovedanega prehoda čez državno mejo (leta 1959 v 38,9 % vseh priporih primerov), pri premoženskih kaznivih dejajih, pri telesnih poškodbah in ubojih ter pri tako imenovanih kaznivih dejajih »čistega gospodarskega kriminala«.

Iz gornjih podatkov je razvidno, da se je uporaba pripora na splošno zmanjšala, tako v relativnem kakor tudi v absolutnem pogledu. Zanimivo pa bi bilo ugotoviti notranje premike v strukturi uporabe tega ukrepa.

V zadnjih dveh letih je bilo priprtih (od organov za notranje zadeve):

zaradi	% vseh priprtih	
	1958	1959
kaznivih dej. po 303. čl. KZ	59,4	38,9
premoženskih kaznivih dej.	23,8	31,9
telesnih poškodb in ubojev	5,1	9,3
čistega gospodar. kriminala	7,8	14,5

Podatki nam povedo, da se je znatno zmanjšala uporaba pripora pri storilcih kaznivih dejaj po 303. čl. KZ. Novelirani kazenski zakonik je vplival na odvzem prostosti »mejašev«, čeprav je začel veljati šele s 1. I. 1960. Organji za notranje zadeve so znatno manj uporabljali pripor pri teh storilcih že v letu 1959, upoštevajoč težnjo po spremembah kazenske zakonodaje.

Skoraj polovico pa je narasla uporaba pripora pri storilcih čistih gospodarskih kaznivih dejaj, kar je povsem razumljivo spričo večjega prizadevanja kriminalistične službe na področju odkrivanja gospodarskega kriminala. Narast v strukturi uporabe pripora je mogoče zaslediti tudi pri storilcih premoženskih kaznivih dejaj.

Pripor, ki so ga odredili organji za notranje zadeve, je trajal v 79,4 % le do treh dni, podaljšan ali spremenjen v preiskovalni zapor pa je bil v 20,6 % vseh priporočnikov primerov. Ker je bil zoper nekatere priprte storilce postopek pozneje ustavljen, nam prikazano stanje lahko vzbuja neko zaskrbljenost glede smotrnosti in pravilnosti uporabe

tega ukrepa. Pri tem se porajajo zlasti naslednje misli: ali se pripor kot sredstvo za začevanje obtoženčeve navzočnosti in za uspešno izvedbo kazenskega postopka ne uporablja preširoko; ali pretežna večina priporov, ki so trajali le do treh dni, ne kaže, da v mnogih primerih ne bi bilo treba odrediti pripora, ker bi ga lahko nadomestili z milejšimi ukrepi; ali se pripor ne uporablja še vedno nekoliko prevečkrat za odkrivjanje kaznivih dejanj (čeprav v določenih primerih ni mogoče zamikati umestnosti tega ukrepa tudi v tej smeri; ali 7,7 % priprtih, ki so bili pozneje izpuščeni na prostost zaradi ustavitev postopka, le ne kaže, da je bilo v nekaterih primerih dokazno gradivo dokaj slabo itd.)?

Verjetno bo treba v smeri izboljšanja na tem področju nekaj spremeniti. Res je tudi, da je o upravičenosti odvzema prostosti v neki kazenski zadevi precej laže razpravljati po končanem postopku, kakor pa v času odreditve tega ukrepa v posameznih postopkih, ki so zapleteni, pri katerih je treba marsikdaj upoštevati iteracijsko in koluzijsko nevarnost, upoštevati mnenje raznih lokalnih činiteljev, nadalje da se v nekaterih okrajih ed časa do časa odredi iz sicer utemeljenih razlogov tudi kot zastraševalno sredstvo (pretepi, tihotapstva, tatvine koles) in podobno.

Poleg tega so naši organi odrejali pripose gleda na stanje kriminalitete v posameznih okrajih oziroma glede na intenzivnost določenih vrst kaznivih dejanj, na njihovo težino, stopnjo nevarnosti storilcev itd., pri čemer ni mogoče vedno upoštevati samo formalnih razlogov za pripor, temveč je treba marsikdaj pretehtati, kako v konkretnem primeru zadostiti tudi načelom kriminalistične taktike in metodike pri raziskovanju kaznivih dejanj, kajti le od tega je v celoti odvisna uspešnost kriminalistične službe. Razumljivo pa je, da nas to ne opravičuje, da ne bi v prihodnje še bolj razvijali zakonitost in demokratičnost pripravljalnega postopka pred našimi organi.

Čeprav je uporaba pripora v Sloveniji znatno manjša kot v drugih republikah, so razne kritike, ki gredo na naš račun, precej upravičene, ne glede na to, da organi za notranje zadeve izven Slovenije bolj uporabljajo podaljšanje pripora, ki je verjetno vezano tudi na široko uporabo formalnih poizvedb. Teh pa v Sloveniji ne opravljamo v tolikšni meri kot druge.

Tudi pri nas se v določenih primerih pripor uporablja istočasno, ko se zoper osumnjenca opravljajo formalne poizvedbe. V takšnih primerih so poizvedbe hitro zaključene, navadno kar v treh dneh, kolikor časa traja pripor, ki ga naši organi odredijo v lastni pristojnosti. To zopet kaže na to, da

včasih sploh ne bi bil izrecno potreben. Poleg tega pa naši organi marsikdaj uporabljajo ta ukrep, ne da bi se dosledno ravnali po določbi 1. odstavka 143. čl. ZKP, kar je povsem napačno in tudi nezakonito.

Razmerje med pripori, ki so jih odredila sodišča in organi za notranje zadeve, je naslednje (v oklepajih podatki za leto 1958):

	Organji za notr. zadeve	Sodišča
za k. d. iz pristoj. okrajnega sodišča	93,2% (97,4%)	6,8% (2,6%)
za k. d. iz pristoj. okrožnega sodišča	92,1% (95,1%)	7,9% (4,9%)

Ceprav organji za notranje zadeve v pretežni večini odrejajo pripor, kaže, da ga tudi sodišča uporabljajo pogosteje, kar dokazujejo gornji podatki, ki smo jih povzeli iz poročila republiškega javnega tožilstva za leto 1959.

3. Udeležba organov za notranje zadeve pri opravljanju formalnih postopkov

Kriminalistični uslužbenci okrajnih organov za notranje zadeve (pa tudi uslužbenci državne varnosti in prometne varnosti) so le redkeje uporabljali formalne postopke za raziskovanje kaznivih dejanj. Dokazno gradivo zoper delinkvente so zbirali večidel na podlagi določb 144. čl. ZKP, čeprav so poleg tega opravili vendarle tudi določeno število formalnih poizvedb in preiskav.

Poizvedbe. Že v začetku moramo poudariti, da bomo navajali samo tiste podatke poizvedb, ki so jih javna tožilstva zahtevala od naših organov zoper znane storilce. Večina tožilstev ne zahteva poizvedb zoper neznane storilce, če je iz ovadbe ali prilčene dokumentacije razvidno, da so naši uslužbenci storili vse potrebne ukrepe za njihovo izsleditev. Če pa v takšnih primerih javni tožileci kljub temu zahtevajo poizvedbe, jih po 147. čl. takoj tudi prekinejo. Kriminalistični uslužbenci iščejo neznane storilce z operativnimi in drugimi sredstvi. Zato nam podatki o formalnih poizvedbah zoper neznane storilce ne bi v bistvu ničesar pojasnili.

Glede razdeljevanja formalnih poizvedb zoper neznane storilce med sodišča in organe za notranje zadeve so se javna tožilstva v glavnem ravnala po smernicah odbora za notranje politiko zveznega izvršnega sveta, ki je v drugi polovici leta 1958 razpravljal o teh vprašanjih. Na odstopanje od teh smernic je ponekod vplivala neizpolnjenost delovnih mest na sodiščih, zaradi česar je na organe za notranje zadeve v nekaterih okrajih odpadel nekoliko večji delež formalnih poizvedb zoper znane storilce, ki bi jih sicer

lahko opravili sodniki. Včasih pa so tudi kriminalistični uslužbenci sami na lastno prošnjo uporabljali poizvedbe zlasti takrat, kadar je bilo treba v bolj zapletenih kazenskih zadevah zbirati dokazno gradivo na obsežnejšem območju, zasliševati priče v drugih okrajih in podobno. Verjetno pa so javne tožilce pri razdeljevanju poizvedb vodili še kakšni drugi razlogi.

Po podatkih republiškega javnega tožilstva je bila porazdelitev poizvedb med sodišča in organe za notranje zadeve naslednja:

	1957	1958	1959
sodišča	24,6 %	84,2 %	86,7 %
organi za notr. zadeve	75,2 %	15,8 %	13,3 %

Leta 1959 so po podatkih iz kazenskih vpisnikov kriminalistični uslužbenci opravili 1282 poizvedb zoper znane storilce (leta 1957 – 1467, leta 1958 – 1029), kar pomeni, da se je absolutno število njihovih poizvedb nekoliko povečalo. Povečanje nekako ustreza narastu kriminalitete, čeprav navezovanje poizvedb na število kaznivih dejanj ni posebno pomembno. Na organe za notranje zadeve bi lahko odpadlo še manj poizvedb, če ne bi nekatera javna tožilstva zahtevala od njih poizvedb tudi v primerih manj kvalitetnih ovadb. Ker je bilo dokazno gradivo v nekaterih ovadbah nepopolno, so morali naši uslužbenci pomanjkljivosti dopolniti s poizvedbami. V Sloveniji se premalo uporablja dopolnitev ovadbe na podlagi 2. toč. 140. čl. ZKP, kar bi marsikdaj preprečilo, da bi bila ovadba zavrnjena ali da bi se v dvomljivih zadevah uvedle poizvedbe, pozneje pa ustavile.

Od skupnega števila poizvedb zoper znane storilce je postopek v 33,1 % trajal do treh dni. Ker je šlo pri teh zadevah večinoma še za istočasni pripor, ki so ga naši organi odredili na podlagi 143. čl. ZKP (pri tem marsikdaj pozabljajo na dolžnost, da obvestijo javnega tožilca o svojih ukrepih, kot na primer o zaslišanju obdolženca, o odreditvi pripora, ali pa o priporu obvestijo javnega tožilca šele ob predlogu za podaljšanje pripora itd.), so s poizvedbami pohiteli, da bi se čim bolj izognili podaljšanju pripora. Pomanjkanje kadra, zapletenost zadev, čakanje na strokovna mnenja izvedencev, nepravodobna pravna pomoč, iskanje raznih podatkov v drugih okrajih itd. so okoliščine, ki so povzročile, da je bilo leta 1959 razmeroma več dolgotrajnih poizvedb kakor v prejšnjih letih. Tako je trajal postopek do 21 dni v 25,2 %, do 30 dni v 15,6 % in nad 30 dni v 25,9 %. Vzrok večjemu številu dolgotrajnejših poizvedb je tudi v tem, da je narasel gospodarski kriminal, za katerega raziskovanje je bilo treba precej formalnih postopkov.

Po podatkih republiškega javnega tožilstva je bilo leta 1959 ustavljenih 47,6 % poizvedb zoper storilce kaznivih dejanj iz pristojnosti okrožnega sodišča. Med ustaviti vami je precej takšnih, ki so posledica uporabe 2. odst. 4. čl. KZ (neznatna družbena nevarnost, neznatnost škodljivih posledic). Ustavljenje poizvedbe ne gredo samo na račun organov za notranje zadeve, marveč predvsem tudi drugih (leta 1959 je odpadlo na organe za notranje zadeve le 13,3 % vseh poizvedb). Tolikšen odstotek ustavljenih poizvedb kaže na premajhno uporabo zavnitve ovadb in neuporabo 2. odst. 140. čl. ZKP ter dokazuje našo gornjo trditev o dopolnjevanju pomanjkljivih ovadb s poizvedbami. Po naših podatkih pa so javna tožilstva ustavila 5,1 % vseh poizvedb, ki so jih zoper znane storilce opravljali organi za notranje zadeve.

Pri formalnih poizvedbah naših organov ugotavljamo nekatere napake, ki izvirajo že iz pomanjkljivo zbranega gradiva v uvodnih poizvedbah. Zlasti očitne pomanjkljivosti srečujemo pri zadevah iz gospodarskega kriminala. V Sloveniji je od vseh zadev, ki jih prejme javni tožilec, okoli 34 % takšnih, pri katerih do obtožbe sploh ne pride.

Preiskave. Preiskovalni sodniki so organom za notranje zadeve lani prepustili 143 preiskav (leta 1958 – 150, leta 1957 – 122). Na tem področju ne ugotavljamo kakšnih večjih pomanjkljivosti. Morda bi kazalo omeniti, da na prepuščanje preiskav organom za notranje zadeve pri nekaterih okrožnih sodiščih še vedno vpliva pomanjkanje preiskovalnih sodnikov.

V

PRIZADEVANJE ZA ZMANJŠANJE KRIMINALITETE IN RAZNIH DRUGIH POJAVOV, KI SO Z NJO V ZVEZI

1. Sveti, pristojni za notranje zadeve

Sveti ljudskih odborov, pristojni za notranje zadeve, so leta 1959 precej razpravljali o kriminaliteti, o preventivni dejavnosti na tem področju in o raznih ukrepih, ki bi jih bilo treba storiti glede izboljšanja stanja. Na splošno se je pokazalo, da so bili okrajni sveti, pristojni za notranje zadeve, bolj uspešni od občinskih, čeprav čedalje več konkretnega dela, ukrepov in raznih oblik delovanja prehaja na občinske svete.

Na sejah okrajnih svetov, pristojnih za notranje zadeve, so najpogosteje razpravljali o mladinskem prestopništvu, o duševno abnormnih osebah, o alkoholikih in o kaznivih dejanjih v gospodarstvu. Skoraj ni bilo

o krajnega sveta, ki ne bi lani vsaj enkrat razpravljal o vsakem izmed navedenih problemov.

Poleg rednega obravnavanja letnih poročil so sveti ponekod razpravljali še o kazničnih dejanjih zoper premoženje, o uspešnosti odkrivanja in raziskovanja kaznivih dejanj, o delu komisij za mladinska vprašanja ali o njihovih poročilih in načrtih, o samomorih (OLO Murska Sobota), o kršitvah javnega reda in miru, o nameščanju odgovornih oseb v gospodarskih organizacijah, o varovanju objektov gospodarskih organizacij in v zvezi s tem tudi o potrebi raznih pravilnikov o čuvajski in vratarški službi in pravilnikov o varovanju poslovnih skrivnosti, o požarnem varstvu objektov gospodarskih organizacij, o okvarah strojev v podjetjih, o poročilih in delovnih načrtih komisij za pomoč odpuščenim iz kazenskih poboljševalnih zavodov ter o kaznivih dejanjih zoper življenje in telo.

Med okrajnimi sta bila najbolj uspešna sveta v Ljubljani in Mariboru, medtem ko so bili ostali nekoliko manj delavni. Na sejah okrajnih svetov razpravljajo izmed vseh notranjih zadev najpogosteje o kriminaliteti. Glede preprečevanja kriminalitete oziroma odstranjevanja pogojev za njeno nastajanje so sprejeli precej sklepov, smernic in priporočil, ki jih ne uresničujejo samo organi za notranje zadeve marveč tudi drugi organi, tako na primer socialnovarstveni, prosvetni in zdravstveni, pa tudi drugi sveti, organizacije in društva. Prav bi bilo, da bi okrajni sveti postali nekakšno usmerjevalno središče za celotno preventivno dejavnost ne samo glede negativnih pojavov s področja kriminalitete, marveč tudi s področja nekaterih drugih zadev. Mnogi upravni organi, zavodi pa tudi drugi vsak na svojem področju in po svoje delujejo preventivno. V ta namen trošijo sredstva in sile brez sodelovanja drugih organov ali organizacij, ki morda na istem področju prav tako preventivno ukrepajo, ne da bi vedeli za skupne težnje.

V zadnjih dveh letih se je zlasti očitno pokazalo, da so razprave na sejah okrajnih svetov, pristojnih za notranje zadeve, iz raznih razlogov, predvsem zaradi velikosti okrajev, zaradi šibke povezanosti z občinskimi sveti, zaradi posebnih zadev, o katerih razpravljajo, in iz drugih vzrokov, bolj deklarativne in splošno usmerjevalne. Večino konkretnih zadev in ukrepov pa je treba opraviti v občini, bodisi na podlagi priporočil okrajnega sveta ali po lastni pobudji za notranje zadeve pristojnega občinskega sveta. Zato bo treba v prihodnje posvetiti več skrbi utrjevanju občinskih svetov, ki v nekaterih, predvsem industrijsko ali gospodarsko manj razvith občinah še niso dobro zaživeli in

obstajajo le formalno. Usposabljanje teh svetov za preventivno delovanje pa ne bi smeli prepustati upravnim organom za notranje zadeve, marveč bi se morali za to vprašanje bolj zanimati krajevni oblastni in politični činitelji, pa tudi okrajni sveti, pristojni za notranje zadeve, ki naj ne bi svoje vloge do občinskih svetov opravljali samo s priporočili, marveč tudi kako drugače.

Na splošno so se občinski sveti za občino upravo in notranje zadeve raje ukvarjali z drugimi vprašanji, ne pa s tistimi, ki zadevajo kriminalitet. Zdi se, da marsikje še ne razumejo vloge, ki naj bi jo imeli ti sveti na področju notranjih zadev v občini. Zato se še vedno dogaja, da na sejah poslušajo poročila in o njih razpravljajo, ne sprejemajo pa nobenih sklepov ali priporočil, če pa jih, ostanejo marsikje le pri njih. Tako so na primer občinski sveti v letu 1959 razmeroma najmanj razpravljalci o tistih vprašanjih s področja kriminalitete, ki so po svoji težini najbolj pereča (to so zlasti gospodarski kriminal, mladinsko prestopništvo, preprečevanje kaznivih dejanj zoper življenje in telo) in k reševanju katerih bi prav oni lahko največ prispevali. Res so precej razpravljalci pa tudi neposredno ukrepali v zadevah požarnega varstva, socialnega varstva, javnega reda in miru itd., vendar bi bilo zaželeno, da bi več razpravljalci in ukrepali glede negativnih pojavov na področju gospodarstva, glede premoženskih kaznivih dejanj, kaznivih dejanj zoper življenje in telo itd. Ker ta kazniva dejanja po številu najbolj naraščajo, bi bile intervencije občinskih svetov na teh področjih najbolj potrebne.

Sveti ljudskih odborov, pristojni za notranje zadeve, so glede angažiranja drugih upravnih organov, svetov, zavodov in organizacij v smeri preprečevanja kriminalitete uporabljali različne oblike. Njihovo delovanje ni bilo povsod enako uspešno. Uspehi so bili največkrat odvisni predvsem od prizadevanja, sposobnosti in drugih pogojev posameznih svetov ali članov. Uspešnost dela je precej odvisna od predsednika sveta in njegovega zanimanja za to področje. Sveti so določena vprašanja ponekod obravnavali preveč splošno, niso se spuščali v analizo stanja na posameznih področjih, zaradi česar tudi sklepi oziroma priporočila niso bili kdo ve kakj koristni. Čeprav so okrajni sveti posiljali občinskim svetom različno gradivo s priporočili za seje, se mnogi med njimi niso vedno odzvali vabilu. Marsikdaj pa je bila vloga občinskih svetov šibka in se je omejevala le na sklepanje o ukrepih, ki so jih predlagali okrajni organi za notranje zadeve oziroma postaje LM, kar velja zlasti za nekatere podeželske občine.

V nekaterih okrajih so bili na sejah svetov, na katerih se je razpravljalo o kriminaliteti, navzoči javni tožilci, ponekod pa so o določenih področjih poročali tudi predsedniki sodišč. Pritegnitev javnih tožilstev in sodišč k razpravam na sejah svetov naj bi bila tudi v prihodnje pogostnejša oblika sodelovanja vseh tistih organov, ki se ukvarjajo s kazenskim postopkom, s kazensko politiko itd. Ne bi bilo napačno, če bi javna tožilstva in sodišča od časa do časa na sejah svetov poročala o svojih ugotovitvah glede kriminalitete in o drugih vprašanjih, ki nastajajo v tej zvezi.

2. Ukrepi organov za notranje zadeve glede preprečevanja kaznivih dejanj

Organi za notranje zadeve so si tudi leta 1959 prizadevali vplivati na zmanjšanje števila kaznivih dejanj. Čeprav je kriminaliteta skoraj na vseh področjih narasla, ni mogoče trditi, da je bilo omenjeno prizadevanje brezuspešno. Ponekod je uspelo razne negativne pojave ustaviti ali pa stanje celo izboljšati. Povečana intenzivnost odkrivanja kaznivih dejanj (zlasti na področju gospodarstva) deloma zamegli uspehe preventivnega dela. Sicer pa pozitivnih rezultatov preventivnega prizadevanja ni moč pričakovati takoj, marveč smoemo upati, da bodo mnogi ukrepi, storjeni z namenom preprečevanja kaznivih dejanj in odpravljanja pogojev za nastajanje negativnih pojavov, pokazali sadeve šele pozneje. K raznim ukrepom širšega pomena so bili vedno pritegnjeni tudi sveti ljudskih odborov, pristojni za notranje zadeve. Kadrovsko nekoliko okrepljeni oddelek za kriminalistično službo DSNZ pa je tudi laže sodeloval in vsklajeval razne akcije na področju represivnega in preventivnega dela.

Zlasti razveseljivo je, da se je razpravljanje o nujni potrebi preventivnega delovanja preneslo na razne druge organe, organizacije in društva (na primer na društva priateljev mladine, društva pravnikov, sodišča in javna tožilstva, socialnovarstvene in zdravstvene organe itd.). V tem pogledu so organi za notranje zadeve bolj kot doslej prodrli tudi v razne družbene organe in gospodarske organizacije, ki naj bi se v prihodnje tudi same čim bolj usposobile za odpravljanje vzrokov kriminala.

Mnoge akcije organov za notranje zadeve (zlasti kriminalističnih uslužbencev) so šle v smeri prizadevanja, da bi razne preventivne naloge prevzeli tisti organi, v katerih področje sodi kakšen ukrep. Pravilno, smotorno, pravočasno in dosledno delovanje raznih služb izven področja notranjih zadev (na primer delavskega samoupravljanja v gospodarskih organizacijah glede varovanja pre-

moženja, socialnega varstva, finančne, tržne, devizne in drugih inšpekcijskih) bi nedvomno olajšalo delo organom za notranje zadeve, da bi se lahko načrtnje lotili odkrivanja kaznivih dejanj in drugih negativnih pojavov, čeprav naj bi sveti, pristojni za notranje zadeve, ostali tudi še v prihodnje pobudniki raznih ukrepov za preprečevanje kriminalitete.

Pri organizaciji raznih preventivnih ukrepov so se marsikje uveljavile postaje LM, ki so v tej smeri uspele angažirati razne činitelje v občini.

V preventivnem in represivnem delu so organi za notranje zadeve v glavnem uporabljali izkušnje iz prejšnjih let. Zato bomo v nadaljevanju navedli predvsem nekatere ukrepe, ki so bili doslej manj znani oziroma ne toliko razširjeni, ali pa tiste, ki so bili prilagojeni pojavi, kakršnih prej ni bilo. Pri naštevanju se bomo omejili na ukrepe, storjene na področju gospodarske in splošne kriminalitete ter mladinskega prestopništva.

Gospodarska kriminaliteta. Obveščanje gospodarskih organizacij o negativnih pojavih pri njih je bilo tudi lani močno sredstvo za mobilizacijo vseh zavestnih sil v podjetju. Pomembna akcija na tem področju je bila tudi pregledovanje, kako je zavarovano premoženje podjetij pred požari, vlomi in tatvinnimi. Nežavarovanost objektov gospodarskih organizacij je važen činitelj, ki omogoča številjen kriminal ter materialno in politično škodo. Pri tem se je tudi pokazalo, da sta čuvajska in vratarska služba precej nesposobni za varovanje splošnega ljudskega premoženja in da bo treba storiti razne ukrepe za izboljšanje stanja.

Glede varovanja poslovne skrivnosti je precej gospodarskih organizacij na pobudo organov za notranje zadeve sprejelo ustreerne pravilnike in zaostriло tudi to vprašanje.

Dosti ukrepov je bilo storjenih glede odkrivanja črnih prevozov lesa, ki je predmet nedovoljenega trgovanja, nadalje glede boljšega varovanja strojnega parka, poljedelskih strojev in osnovnih sredstev kmetijskih zadrug in gospodarstev, glede tatvin gradbenega materiala na škodo gradbenih podjetij itd.

Uspešni so tudi ukrepi organov za notranje zadeve, ki preprečujejo nameščanje obsojenih oseb na odgovorna mesta v gospodarskih organizacijah.

K odkrivanju kaznivih dejanj, prestopkov in prekrškov v gospodarstvu so bile močnejše pritegnjene razne inšpekcijske in revizijske lužbe, kolikor je bilo to sploh mogoče spričo splošnega pomanjkanja kadrov v teh organih. Število raznih ukrepov, ki so jih storili organi za notranje zadeve na področju gospodarstva, je bilo še večje, kakor jih prikazujemo

z ustreznimi podatki o kaznivih dejanjih, pri čemer pa nismo upoštevali raznih pojavorov, ki so jih kriminalistični uslužbenci prijavljali raznim inšpekcijam, carini in drugim.

Spošna kriminaliteta. Najbrž so glede preventivnega ozioroma preventivnega ukrepanja pri splošnem kriminalu najbolj značilne akcije zoper tativne koles, ki so jih izvedli v nekaterih okrajih in posebej še ob sodelovanju nekaterih obrobnih okrajev LR Hrvatske. Pri tem so naši organi v velikem obsegu pregledovali tovarniške številke koles, preverjali sumljive nakupe, ugotavljali izpiljene številke, odkrivali prikrivače in podobno. Zaomejevanje tativne koles so tudi leta 1959 uporabljali razna sredstva, kot na primer opozorilne listke in objave v tisku; izvedli pa smo tudi anketo, kako preprečevati tativne koles, pri kateri je sodelovalo precejšnje število prebivalstva, zlasti kolesarji.

Tajništvo za notranje zadeve v Ljubljani je pomagalo pri organizaciji podjetja Varnost, ki v Ljubljani opravlja fizično zavarovanje objektov gospodarskih organizacij, skrbi v nekaterih podjetjih za vratarstvo in čuvajsko službo, ustanavlja in vzdržuje shranjevalnice koles itd. Tajništvo za notranje zadeve v Mariboru pa se je prav tako precej prizadevalo, da bi podobno službo za fizično varovanje splošnega ljudskega premoženja ustanovili tudi v Mariboru. S 1. decembrom 1959 je začelo tamkaj po vzorcu podjetja Varnost v Ljubljani delovati ustrezno podjetje. Kaže, da bodo tudi v Celju kmalu organizirali podobno službo.

Ceprov se je število premoženskih kaznivih dejanj nasproti letu 1958 znatno povečalo in so imeli kriminalistični uslužbenci precej posla z njihovim raziskovanjem, ti niso zanemarili raznih ukrepov, s katerimi bi bilo mogoče preprečiti naraščanje. Sporočili so razne ukrepe zoper delomrzneže, potepuhe, cigane, sumljive prodajalce preprog, nakupovalce odpadnega materiala in druge tako imenovane potencialne storilce, ki svoj poklic in pohajanje iz kraja v kraj izkorisčajo za tativne, goljufije itd.

Ljudska milica je pogosteje opozarjala državljane, vodstva šol, hišne svete, stanovaljske skupnosti in druge na izboljšanje premoženskega varstva, na preprečevanje tativ in na sodelovanje z varnostnimi organi.

Naši organi so se še nadalje prizadevali, da bi se ustalila kazniva dejanja zoper življenje in telo, ki že nekaj let neprestano in precej hitro naraščajo. Razpravam o teh vprašanjih so posvetili znatno pozornost tudi drugi organi in organizacije, pa tudi politična vodstva nekaterih okrajev, v katerih so ti pojavi še posebno pereči. Več ukrepov je bilo storjenih tudi s sodelovanjem vodstev

podjetij, ki zaposlujejo sezonske delavce, ki so v prostem času prepričeni sami sebi in so brez kulturnega razvedrila, prav tako pa nihče ne skrbi za njihovo vzgojo in politično delo med njimi.

Več razprav in ukrepov je bilo izvedenih tudi glede omejevanja alkoholizma, zdravljenja alkoholikov (Celje), varovanja duševnih bolnikov in podobnih oseb, ki so pogostni storilci telesnih poškodb, pa tudi ubojev in raznih seksualnih deliktov.

S kriminaliteto je v tesni zvezi tudi naraščanje prostitucije. Organi za notranje zadeve so hkrati s preganjanjem prostitutuk urejali njihova socialna vprašanja, tako da so jim pomagali pri iskanju zaposlitve, pri urejanju odnosov v družini ali z domačimi in podobno.

Mladinsko prestopništvo. Naraščanje negativnih pojavov med otroki in mladoletniki, pa tudi drugi vzroki nakazujejo čedalje večjo potrebo po ukrepah, s katerimi bi obvarovali ozioroma odvrnili mladoletnike s kriminalne poti. Zato so se organi za notranje zadeve usmerjali predvsem v preventivno delovanje in mobiliziranje najrazličnejših činiteljev za reševanje teh vprašanj. Zlasti glede preprečevanja negativnih pojavov med otroki in mladoletniki, urejanja njihovega okolja, vplivanja na njihovo vzgojo, ukrepanja zoper starše, ki zamemarjajo družinske obveznosti itd., naj bi se močneje prizadevali tisti organi, organizacije in društva, v katerih pristojnost sodi to ali eno vprašanje. Bolj naj bi se tudi lotili odpravljanja neposrednih vzrokov mlaodinskega prestopništva.

Precejšnjo skrb za preventivno delo je pokazala Zveza prijateljev mladiine Slovenije, ki je že ustanovila ustrezno komisijo za socialna vprašanja. Podobne komisije ustanavljajo tudi Zveze prijateljev madine po občinah. Komisije se bodo neposredno ukvarjale z vzroki mlaodinskega prestopništva in z ukrepi za izboljšanje stanja zlasti na tistih območjih, kjer je ta pojav najpogostnejši. Razni organi, organizacije in društva razpravljajo tudi o ureditvi kolodvorske socialne službe, o ustanovitvi varstveno-vzgojnega zavoda za žensko moralno ogroženo mladino, o izboljšanju rejniške in spremiševalne službe, o vzgojnih posvetovalnicah za starše itd. Poseljnega varstva in skrbi naj bi bili deležni tudi otroci in mladoletniki, ki so žrtve odraslih seksualnih delinkventov.

Referenti za mlaodinsko prestopništvo pri organih za notranje zadeve se ne ukvarjajo samo s kaznivimi dejanji otrok in mladoletnikov, marveč tudi s prekrški zoper javni red in mir, ki jih ti store, s pobegi otrok in mladoletnikov od doma in iz vzgojnih zavodov, z delomrzništvom in podobnimi pojavi

predvsem zaradi tega, ker vsi za to pristojni organi (zlasti v občinah) še ne opravljajo zadovoljivo svojih nalog.

Razni organizacijski ukrepi. Organi za notranje zadeve so skušali tudi s propagandnimi sredstvi vplivati na izboljšanje stanja na področju kriminalitete in raznih drugih pojavov. V ta namen so uporabljali tisk, radio, predavanja v okviru Ljudske univerze, v Šoli za socialne delavce, na učiteljišču, članke v raznih revijah in podobno.

S preventivnimi akcijami so intenzivneje kot prej začeli vsak na svojem področju tudi razni organi, zavodi in društva. Organi za notranje zadeve so v ta namen smotrneje sodelovali z javnimi tožilstvji in sodišči, pa tudi z drugimi, kot na primer s socialnovarstvenimi in zdravstvenimi organi, s psihiatrično službo, z inštitutom za sodno medicino in kriminologijo, z raznimi inšpekcijskimi in revizijsko službo, s carino, z DOZ, z zavodi za socialno zavarovanje, s podjetji jugoslovanskih železnic, z ELES in še z raznimi drugimi organizacijami, zavodi in službami.

Doslej smo navajali samo preventivne ukrepe, ki so jih storili organi za notranje zadeve sami ali ob sodelovanju najrazličnejših drugih organov, društev itd. Kriminalistična služba pa se je prav tako zelo prizadevala povečati učinkovitost svojega dela in doseči pri izsledovanju storilcev kar najboljše rezultate. Za leto 1959 moramo zlasti poudariti skrb za organizacijsko utrditev enot, ki se ukvarjajo z odkrivanjem in raziskovanjem kriminala, pri čemer smo izločili iz kriminalistične službe opravljanje raznih zadev, ki ne sodijo vanjo.

Razni seminari, tečaji, posvetovanja itd. o problemih s posameznimi področji so imeli pomembno vlogo pri izboljšanju sistema dela, pri uspehih in strokovnem usposabljanju uslužbencev. K temu so nedvomno pripomogli tudi strokovni tisk (Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Strokovni list) ter tedenska poročila in Bilten kriminalistične službe, ki jih izdaja republiški oddelek za kriminalistično službo.

Pri večjem zajetju kaznivih dejanj (narast v letu 1959 je zelo očiten) so zlasti pomagale postaje LM, ki čedalje bolj samostojno odkrivajo, raziskujejo in dokumentirajo kazniva dejanja. Močnejše angažiranje postaj LM v ta namen se je pokazalo za zelo smotrno, čeprav postaje LM na področju raziskavanja gospodarskega kriminala še ne dosegajo uspehov, kakršne bi žeeli.

V enotah kriminalistične službe pri nekaterih organih za notranje zadeve so bila predvidena tudi posebna delovna mesta, kot na primer za iskanje ukradenih predmetov

ter zasledovanje storilcev po teh predmetih, nadalje za obravnavanje določenih kategorij oseb (delomrznežev, prostitutk, potepuhov, alkoholikov itd.), zoper katere se je med letom ustrezno ukrepalo, in podobno.

POMEMBNE USPEHE JE POKAZALA TUDI USMETRITVE AKTIVNOSTI KRIMINALISTIČNE SLUŽBE V MANJ ZNANA PODROČJA (GRADBENIŠTVO, PROMET, LJUDSKA TEHNIKA, GOZDARSTVO, ZUNANJA TRGOVINA ITD.), V UPORABO ČIMŠIRŠEGA KROGA SODELAVCEV, V SMOTRNO IZKORIŠČANJE RAZNIH EVIDENC IN KARTOTEK, KI JIH ČEDALJE BOLJ UPORABLJajo TUDI POSTAJE LM, V RAZNE OBLIKE NADZOROVANJA DELINKVENTOV, OPАЗOVANJA OGROŽENIH OBMOČIJ ITD.

ZAKLJUČEK

Kljud nekaterim pomanjkljivostim v delu in določenim organizacijskim, zlasti pa kadrovskim težavam, je dosegla kriminalistična služba v letu 1959 znatne uspehe, ki jih ni mogoče prezreti. Ti uspehi se lahko merijo z vsemi dosedanjimi, na posameznih področjih pa jih celo očitno presegajo. K boljšim rezultatom odkrivanja, predvsem pa raziskovanja kaznivih dejanj je še posebej pripomogla ljudska milica, na katero odpade precej najrazličnejših nalog s tega področja.

Leta 1959 so organi za notranje zadeve preiskovali največ kaznivih dejanj v vseh letih po osvoboditvi. Pri tem so z lastno dejavnostjo odkrili več kaznivih dejanj in izsledili več neznanih storilcev kakor kdaj koli prej. Od 26 508 kaznivih dejanj je ostalo neraziskanih le 21,9 % celotne kriminalitete, pri čemer je bilo od 10 333 kaznivih dejanj, pri katerih storilci niso bili znani, ko se je za dejanje zvedelo, raziskanih pozneje 43,6 %, kar je znatno bolje od dosedanjih uspehov.

Med letom je bilo glede dela kriminalistične službe storjenih precej ukrepov z namenom, da bi se povečala učinkovitost raziskovanja, izboljšala strokovnost uslužbencev, utrdila organizacijska enotnost službe itd. Tudi na področju preventivnega dela so bili organi za notranje zadeve tisti, ki so pokazali največ prizadevanja glede odstranjevanja pogojev, ki omogočajo kriminalitetu. Pri tem pa moramo poudariti, da to funkcijo čedalje bolj prevzemajo tudi drugi organi, organizacije in društva. Če bomo z delom v teh smereh nadaljevali, smemo upati, da bodo naši rezultati v prihodnje še boljši.

S precejšnjim narastom števila kaznivih dejanj v letu 1959 je prekinjeno nekajletno upadanje ugotovljenega kriminala, kar pa nas ne sme osupniti. Stanje kriminalitete, ki ga radi prikazujemo v absolutnih številkah, je vedno dokaj relativen pojem in je vsako leto odvisno od neštetih činiteljev, med katerimi tudi ni zanemarjati vloge, ki jo imajo pri tem organi odkrivanja.

After a Few Years, the Number of Punishable Acts in Slovenia Increased Again

(Particulars on criminality during 1959)

By Janez PEČAR

The decrease of criminality in Slovenia which lasted several years, is abruptly followed by a considerable increase of the number of punishable acts in 1959. By expressing the data on punishable acts in index numbers based on 1955, it is found that the index number for 1958 is only 86, while it is as much as 104 for 1959. The police authorities handled 26,508 punishable acts during 1959, which is 21.8 % more than in 1958. However, the increase of the number of established punishable acts is partly a consequence of the improved and more consistent organization of the activity of the criminalistic service which is responsible for the detection and the investigation of punishable acts.

Within the general structure of criminality, the main kinds of punishable acts participate during the last two years with the following shares:

Main kinds of criminality	1958	1959
	%	%
General	87.50	88.90
Business	7.19	7.54
Political	0.37	0.56
Prohibited passage across the frontier	4.92	2.99

In 1959, 53 % of the entire criminality concerned offences against property. Among them, offences against private property prevail. Immediately after them range punishable acts against life and body with 19.3 % of the total of offences in Slovenia. In general, the decrease of punishable acts comprehends infringements of employment contracts which are, however, of lesser importance regarding detection and investigation, and among the more significant kinds frauds which decreased by 3.5 %, and prohibited passages across the frontier which decreased by 25.9 %.

The most marked tendency of increase as against 1958 occurred with the subsequent kinds of punishable acts which advanced as follows: grave bodily injury by 43.8 %, fire and arson by 40.5 %, offences of the Nation's economic interest 31.8 %, breach of official duty by 20.7 %, pocket-picking by 18.1 %, etc. In the first place, however, traffic accidents, as far as they are punishable acts, must be mentioned, the number of which steadily grows in relation to the ever increasing number of motor conveyances on our roads.

Among the so-called business crimes which do not include the punishable acts against social property, the increase of breach of official duty is 20.9 %, and of offences against

the Nation's economic interest 31.8 %. Although some other administrative authorities are detecting business crimes too, the combat against such evils was concentrated especially with the police authorities. They enjoy the rather considerable assistance of the organs of the workers' autonomy in the enterprises.

	1957	1958	1959
punishable acts against the Nation's economic interest	782	982	1295
breaches of official duty	793	555	704
altogether	1575	1537	1999

In the field of business crime, delinquents continually look for new ways of eluding various rules and business practices in order to get a benefit either for themselves or, in a limited number of cases, to get some advantages for the enterprise where they are employed. In 1959, the following kinds of business crime have been characteristic: monopolism and unfair competition in some lines of business, illicit understanding between executives of enterprises with private craftsmen, bribery of responsible persons in enterprises as well as of officers in public administration in a wide variety of species, lack of efficacious internal supervision in some lines of business, as e. g. in the inland trade, and relatively small care of certain enterprises for the protection of the property which they administer.

According to the number of established cases, among the punishable acts against the Nation's economic interest, there is a prevalent increase of cases of unscrupulous business methods, of illicit trade, and of tax evasion; among breaches of official duty, the cases of abuse of official authority and of official rights, of unconsciened work in office, and of forging of documents increased most.

Regarding general criminality, the most significant and most numerous are the punishable acts against social and private property, then against life and body, and finally sexual offences. The remaining punishable acts of this field are less numerous and less significant for criminalistic service.

Among the most typical punishable acts of general criminality, there were during the last three years:

	1957	1958	1959
offences against social and private property	11.964	11.994	14.084
offences against life and body	3.791	4.236	5.120
sexual offences	241	313	334

The increase of the number of punishable acts against property is made possible by the lack of carefulness for the safety of property, by deficient supervision as well as by incomplete accounts of fixed and current assets in some enterprises, etc. The use of automation and of measures for the protection of property is still unsufficient, which is especially true for the property administered by enterprises. However, measures are already being taken to improve in future also the situation in this field. But there is still a striking difference of consistency of denouncing offences against property between private people and enterprises which have been injured. Enterprises should have the same feeling for the general people's property administered by them, as citizens have for their private property.

Various measures to prevent crimes against life and body had either no particular success, or had a certain effect during a limited period and on a smaller territory. Fighting purposefully and in a broadly organized way against alcoholism, placing non hospitalized mentally abnormal persons in institutions for protection and treatment, vast educational actions in order to prevent scuffling and the like in certain ranks of society should probably have a considerable influence on the decrease of bloodshed. Bodily injuries have been most numerous. There were 60 cases of murder, 25 of which, however, were mere attempts.

There is a slight increase of sexual offences since several years. More conscientious detection and investigation of the occurrences had a considerable influence on the increase of the number of established cases, especially owing to the creation of departments of juvenile and women's delinquency in the District Police Administrations which exclusively handle these problems. The increasing number of cases of prostitution are lately sometimes connected with protection of prostitutes, with which criminalistic service had not to worry in the past.

During 1959, the police authorities handled 22 640 committers, i. e. 24.6 % more than during 1958. This number of delinquents committed 20 688 punishable acts. Their ratio of sex is 85.8 % males against 14.2 % females. A comparison of the past years shows that the participation of females in criminality decreased somewhat.

6214 delinquents or 27.4 % of their total number were previously convicted. The absolute number of previously convicted committers is the highest one until now. The number of those delinquents who have been convicted two or three times increases especially in particular kinds of punishable acts, e. g. of bloodshed and offence against property.

The police authorities handled 1801 juvenile delinquents. Criminally responsible juveniles committed 1968 punishable acts, which is considerably more than during the previous year. The participation of juveniles among delinquents is 7.5 %, while it was 6.4 % in 1958. In concert with other agencies, the police authorities handled some occurrences of juvenile delinquency also by non-penal measures, especially by various preventive and educational remedies.

Out of 26 508 punishable acts at the end of the year, 5820 or 21.9 % remained not investigated. The efficacy of criministic service manifests itself not only in the number of detected committers or of the number of investigated punishable acts, but also in the number of established offences in such fields, in which they have to be learned above all by own forces and means. Especially business crimes are such a field of criminalistic service. During 1959, the police authorities investigated the biggest number of punishable acts since the war. They discovered by their own activity more offences, and they detected more unknown committers than ever before. Out of 10 333 punishable acts, the committers of which have been unknown at the moment when the cases were discovered, 43.6 % were investigated subsequently, which is much better than all results existing hitherto.

The high level of lawfulness and democracy at the execution of various functions in criminal procedure is evident especially from the particulars of imprisonment of committers. During 1958, 11.8 % of committers were imprisoned, while only 7.9 % were detained in custody during 1959.

The councils of the People's Committees which are competent for the police, deliberated during 1959 rather much on criminality, on preventive activity in this field, on various measures to be taken in order to improve conditions in some areas, etc. Fortunately more and more concrete work, measures, and various kinds of activity pass over to the respective communal councils. The district councils which are competent for the police, passed a considerable number of resolutions, general directions, and recommendations which are being performed not only by the police authorities, but also by other boards, e. g. by the boards of social protection, education, and public health, as well as by various councils, organizations, and societies.

Regarding the activities of criminalistic service during the year, many measures have been taken in order to increase the efficacy of detection and investigation of punishable acts, to improve the professional efficiency of civil servants, to consolidate the organizational uniformity of the service etc.